

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Bakalářská práce

Karolina Krčková, Michaela Košatková, Josef Stejkoza

2007

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Katedra managementu veřejného sektoru

Náhradní rodinná péče v ČR a ve VB

Vypracovali:

Karolina Krčková, Michaela Košatková, Josef Stejkoza

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jaroslava Sedláková, Ph.D.

Jindřichův Hradec, duben 2007

Prohlášení

Prohlašujeme, že bakalářskou práci na téma

„Náhradní rodinná péče ČR a ve VB“

jsme vypracovali samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály

uvádíme v příloženém seznamu literatury.

podpisy studentů

Anotace

Náhradní rodinná péče v ČR a ve VB

Práce porovná situaci pěstounských rodin a ústavů nacházejících se na území naší republiky a obdobných institucí, které se na území Velké Británie snaží o zařazení dětí bez rodičů do běžného a plnohodnotného občanského života. Těžiště práce bude v komparaci přístupu obou států a jejich úředníků k jednotlivým formám náhradní rodinné péče a také přístupu k pěstounským rodinám ze strany státu.

Práce zmapuje legislativu vztahující se k problému pěstounské péče, pokusí se také o ekonomický pohled na danou problematiku. Jedná se o týmovou práci.

duben 2007

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci

bychom chtěli poděkovat

Mgr. Jaroslavě Sedlákové, Ph.D.,

z Vysoké školy ekonomické v Praze,

Fakulty managementu v Jindřichově Hradci.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 PŘEHLED TYPŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	10
1.1 PÉČE O OPUŠTĚNÉ DĚTI V HISTORII	10
1.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	16
1.3 OSVOJENÍ (ADOPCE)	17
1.4 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ.....	20
1.5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	21
1.6 SOS DĚTSKÉ VESNIČKY	22
1.7 OPATROVNICTVÍ.....	25
1.8 PORUČENSTVÍ.....	25
1.9 DÁVKY STÁTNÍ PODPORY PRO PĚSTOUNSKÉ RODINY	26
1.9.1 Odměna pěstouna.....	26
1.9.2 Příspěvek při převzetí dítěte	27
1.9.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	27
1.10 PŘEHLED NEZBYTNÝCH KROKŮ PRO ŽADATELE O DÍTĚ.....	27
1.11 DOKLADY POTŘEBNÉ K PODÁNÍ ŽÁDOSTI NA KRAJSKÝ ÚŘAD	30
2 PŘEHLED TYPŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE VE VELKÉ BRITÁNII.....	32
2.1 ADOPCE.....	32
2.1.1 Podmínky adopce	32
2.1.2 Průběh procesu adopce	33
2.1.3 Nový zákon o adopci a o dětech z roku 2005.....	35
2.1.4 Podpora adoptivních rodin.....	35
2.2 ZVLÁŠTNÍ PORUČNICTVÍ (PĚSTOUNSKÁ PÉČE)	36
2.2.1 Typy zvláštního opatrovnictví (pěstounské péče) ve Velké Británii.....	36
2.2.2 Podmínky pro zvláštní poručníctví	38
2.3 PŘÍDAVKY NA DĚTI.....	39
2.4 ODMĚNA PĚSTOUNA	39
2.5 MEZINÁRODNÍ ADOPCE.....	40
3 PŘEHLED ADOPCE DĚTÍ V ANGLII A VE WALESU V 70., 80. A 90. LETECH MINULÉHO STOLETÍ.....	40
4 PŘÍJMY A VÝDAJE DĚTSKÝCH DOMOVŮ A DOMÁCNOSTÍ V ČR A VE VB.....	41
4.1 METODIKA.....	41
4.2 ANALÝZA PŘÍJMŮ	42
4.2.1 Příjmy dětských domovů.....	42
4.2.2 Příjmy rodin v České republice a ve Velké Británii	43

4.3	ANALÝZA VÝDAJŮ.....	44
4.3.1	<i>Výdaje dětských domovů a rodin v České republice.....</i>	<i>44</i>
4.3.2	<i>Výdaje rodin v České republice a rodin ve Velké Británii.....</i>	<i>47</i>
4.4	VÝDAJE DĚTSKÝCH DOMOVŮ V ČR A DĚTSKÝCH DOMOVŮ VE VB	48
4.5	DOTAZNÍKEM NEZACHYCENÉ FINANCE.....	49
	ZÁVĚR.....	50
	ZDROJE INFORMACÍ A POUŽITÁ LITERATURA	55
	PŘÍLOHY	58

ÚVOD

Možnost pracovat na týmové bakalářské práci zabývající se náhradní rodinnou péčí a její komparací s jiným státem Evropské unie jsme velice uvítali a rádi jsme se jí velmi rychle chopili. Domníváme se totiž, že v našich budoucích zaměstnáních bude týmová práce klíčová.

Všichni tři jsme se ve svých životech s určitou formou náhradní rodinné péče již setkali, ale nikdy jsme neměli možnost seznámit se s ní podrobněji; natož na úrovni dvou různých států. Chtěli jsme také proniknout hlouběji do české, potažmo britské legislativy vztahující se k adopci dětí, resp. k umisťování dětí do náhradní rodinné péče.

Touto prací bychom chtěli především poukázat na problematiku náhradní rodinné péče nejen z pohledu bezprostředního předání dítěte do ústavu či rodiny, ale také z pohledu kontinuální péče o dítě, tzn. především z hlediska příjmů pro ústav (rodinu), resp. nákladů pro stát.

Za jeden z hlavních cílů naší práce vytyčujeme především porovnání přístupu vlády a vládních institucí k oběma hlavním proudům náhradní rodinné péče – ústavní výchovy nebo umístění dětí do rodiny. Jako další neméně důležitou složku práce pak chceme uvést porovnání příjmů, resp. nákladů na jednotlivé druhy této péče v obou zemích.

Jsme si vědomi toho, že náhradní rodinnou péčí nejlépe přiblížíme náčrtem situace zainteresovaných stran. Toto chceme mít při vypracovávání práce vždy na paměti.

Naši práci hodláme rozdělit na několik základních částí. Především by se mělo jednat o část vztahující se k *Historii náhradní rodinné péče* v dějinách lidstva. Jako bezprostředně navazující část bychom rádi zařadili platnou *Legislativu* uvozující všechny typy náhradní rodinné péče v *České republice* a ve *Velké Británii*. Chystáme se také oslovit (pěstounské) rodiny a dětské domovy

na území obou států a požádat je o přiblížení jejich příjmů a výdajů za účelem porovnání nákladů na ústavní náhradní rodinnou péči. V *Závěru* chceme zhodnotit socioekonomický přínos obou druhů náhradní rodinné péče. Na úplný konec naší práce zařadíme *přílohy, zdroje informací a použitou literaturu.*

*"Nad zlato dražší klenot jest dítě,
ale nad sklo křehčí."*

J. A. Komenský

1 PŘEHLED TYPŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 *Péče o opuštěné děti v historii*

1.1.1 Starověk

Chceme-li se zabývat postavením dětí ve společnosti od samotného počátku, začneme u lovců mamutů. V drsných podmínkách doby ledové byla žena schopna starat se pouze o jedno dítě, protože přesuny na delší vzdálenosti byly tehdy dosti nebezpečné. Předpokládá se tedy, že *přebytečná nemluvoňata* musela být zabita.

První zmínky o problému opuštěných dětí jsou známy z antiky ze 8.-7. stol. před Kristem. Téma *odložené děti*, jsou nám známy i z řecké mytologie. Nejznámější je asi příběh Romula a Rema – dvou bratří, které vychovala vlčice. V Athénách bylo běžné, že po narození dítěte otec rozhodl, zda si rodina dítě ponechá, či zda jej odloží. Rozhodl-li pro druhou variantu, rodina novorozence buď usmrtila (zvláště v případech, narodilo-li se s nějakou tělesnou vadou), nebo se dítě dostalo do péče obchodníků s otroky; v případě děvčátek ke kuplířům. Větší šanci na výchovu ve vlastní rodině měli samozřejmě chlapci, neboť představovali budoucí pracovní sílu, a tudíž budoucího živitele rodiny. Pokud se rodina rozhodla dítě odložit, bylo často zvykem, nechat u novorozeněte nějaké poznávací znamení, například medailon, nebo přívěšek, díky kterému se rodina mohla potenciálně po mnoha letech s dítětem opět shledat. Také se stávalo, že se dítěte ujala neplodná žena a vydávala je za své vlastní.

Ve Starověké Spartě byla svěřena výchova většiny dětí automaticky státu. Bylo-li dítě slabé, muselo být usmrceno, neboť by nevydrželo tvrdou spartánskou výchovu. Ostatní děti vyrůstaly od sedmi let mimo domov a byly vychovávány společně ve speciálních školách. Chlapci se věnovali náročnému vojenskému výcviku a děvčata se věnovala tanci, hudbě a tělesným cvičením.

V Thébách bylo přísně zakazováno dítě ponechat svému osudu opuštěné, avšak bylo možno dítě odprodat. Na zprostředkovávání obchodů s dětmi se zde otevřeně podílel stát.

První legislativní řešení problému opuštěných dětí se datuje do období 6.-5. stol. př. Kr., tedy do období vzniku prvních athénských zákonů. Podle těchto zákonů měl stát za povinnost postarat se o výchovu a vzdělání osiřelých dětí občanů padlých ve válce.

V Římě bylo usmrcování novorozeňat přísně zakázáno teprve ve 3. stol. př. Kr., ovšem tento zákaz nebyl příliš respektován. Vyspělá římská kultura kupodivu postrádala jakékoli zařízení pro péči o sirotky. Už v době římské republiky byla římským právem upravena adopce. Vztah osvojence a osvojitele byl potom stejný jako ve vlastní rodině. Adopce byla tehdy sice praktikována spíše ve vyšších společenských kruzích, kdy bezdětný manželský pár potřeboval zabezpečit pokračování rodu a jména, ale z této legislativní úpravy nakonec vychází většina pozdějších evropských zákonů o osvojení.

U Izraelského národa byla péče o sirotky spojena i s péčí o ovdovělé ženy, kterých v dobách válek nebylo málo. Víceméně byla touto péčí pověřena místní komunita daného města či vesnice, ve které se dané sirotky či vdovy nacházely. Žádný Izraelita vlastnící pole jej kupř. při žních nesměl dožnout až do kraje, aby si sirotci a vdovy mohli nasbírat zralých klasů a tím si *přilepšili* při svém živobytí. Přestože byly povinni se o sirotky a vdovy postarat, často se tak nedělo a i v tomto národě docházelo k odsouvání sirotků a vdov na okraj společnosti, kde jim nezdávka hrozila smrtí hladem.

1.1.2 Středověk

První nalezinec byl zřízen v Miláně už v roce 787 n. l., přesto se v době středověku v Evropě s nalezcí téměř nesetkáváme. Zvláště na venkově se lidé celoročně potýkali s nedostatkem potravy a tak byly *přebytečné* děti (zejména holčičky), které rodina nemohla uživit, zabíjeny, nebo ponechávány svému osudu; což bylo ve většině případů totožné. Pokud se sirotků neujali příbuzní, neměli téměř šanci na přežití. V roce 1198 byl v Římě zřízen nalezinec s tzv. *tornem*. Byla to schránka zabudovaná do zdi kláštera tak, že se otočením dostalo dítě dovnitř. Matky tak bylo dovoleno odkládat své nemanželské děti. Toto zařízení lze s trochou fantazie považovat za předchůdce dnešních baby boxů. Takové děti mohly být (pokud měly štěstí) adoptovány, popřípadě dány do pěstounské péče. O formální adopci měly opět jako v antice zájem spíše bohatší šlechtické vrstvy, které si tím zabezpečovaly pokračování rodu.

1.1.3 Novověk

První ústavy pečující o sirotky, se v Evropě začaly objevovat v patnáctém století, jdouce ruku v ruce se silícím vlivem křesťanství, kdy se této úlohy ujala církev. V té době začaly být sirotčince nedílnou součástí mnohých klášterů a špitálů. Později začaly ve vyspělejších státech tuto úlohu částečně přebírat i státní organizace, ale ještě v 19. stol. měla v této oblasti dominantní postavení spíše církev.

Problém sirotků se dotýkal poměrně značné části obyvatel – podle odhadů bylo zhruba každé desáté dítě sirotkem. Těžký byl i úděl sirotků, kteří padli pod poručenství vrchnosti (majitele panství). Tyto děti pracovaly na statcích jako čeledíni a děvečky a s jejich případným majetkem disponovala vrchnost. Sirotci pak často po dlouhých letech práce nedostali nic a museli zůstat v panské službě. Teprve od poloviny 18. stol. začal do vztahů mezi poddanými a vrchností zasahovat stát.

V 19. a v 1. pol. 20. stol. ženy z *lepší společnosti*, pokud nechtěně otěhotněly, odjížděly buď do Anglie nebo do Švýcarska, kde v tajnosti porodily. Tyto děti byly za peníze dány na vychování do některé rodiny na venkově. Domů se pak vracely s tím, že byli na jakési studijní cestě. V *nižších vrstvách* či na venkově si dítě žena ponechala; okolí jí však obvykle opovrhovalo.

O prostředí sirotčinců z tohoto období se dozvídáme nejčastěji z literárních děl autorů, kteří jimi prošli (Charles Dickens, Charlotte Brontë aj.). Ve většině těchto děl jsou tyto ústavy líčeny jako velice tvrdé prostředí. Děti zde obvykle trpěly hladem, byly personálem týrány, nuceny k těžké práci a dokonce sexuálně zneužívány. Následkem toho byla v sirotčincích i mimořádně velká úmrtnost svěřenců. V 18. stol. přežilo v sirotčinci první rok života jen 50-70 % novorozenců. V ústavu, kam odložil svých 5 dětí spisovatel Jean Jacques Rousseau, byla tato šance dokonce pouhých 5 %. Důvodem těchto úmrtí však nebylo jenom špatné zacházení, ale také špatné hygienické podmínky, jež zapříčiňovaly časté epidemie. Dalším ovlivňujícím faktorem byla nedostatečná výživa dětí. Sirotčince byly totiž materiálně odkázány převážně na milodary od šlechty. V roce 1774 založil švýcarský pedagog Johann Heinrich Pestalozzi soukromý ústav pro výchovu žebračských dětí. Zde se měly děti naučit pracovat a z jejich následných výdělků měl být ústav dále financován. Tento podnik však pro nedostatek peněz do pěti let ztroskotal.

V období Marie Terezie byly zřizovány školy v manufakturách. Zde se měly chudé děti a děti ze sirotčinců učit pracovat, resp. *se vyučit*, a tím zlepšit své postavení ve společnosti. Majitelé manufaktur však brali děti jenom jako levnou pracovní sílu a nedodržovali často ani státem dané předpisy. Děti zde trpěly hladem a zimou, vstávaly v 5:00 hod ráno a spát chodily až ve 22:00 hod večer. K dvanáctihodinové pracovní době jim byly dopřány 2 hodiny výuky. Inspekce toto nakládání s dětmi označila za barbarské, což vedlo v roce 1842

k vydání dekretu upravujícího dětskou práci, což situaci sirotků postupem času alespoň částečně zlepšilo.

Na počátku 19. stol. bylo díky vydání prvního občanského zákoníku upraveno i postavení dítěte. O výchově dětí mohly rozhodovat poručenské a opatrovnické soudy. V případě, že rodiče nesplňovali rodičovské povinnosti, rozhodl soud o odebrání otcovských práv (matky v této době nebyly právně zodpovědné za své děti). Tyto děti byly podle zákona z roku 1862 posílány do obce, kde se narodily, kde se jich musela ujmout pěstounská rodina. Ta se ovšem ve většině případů nesnažila osud sirotka nijak usnadnit. Od poloviny 19. stol. začaly vznikat ze soukromých iniciativ tzv. ochranovny, v nichž měly děti šanci na lepší život a bylo o ně zde lépe postaráno. V 80. a 90. letech předminulého století se těchto ústavů začalo stavět více a objevily se i první polepšovny. V této době se již v menší míře uplatňovala i placená pěstounská péče.

Za předchůdce pěstounské péče je v některých publikacích označována péče kojných. Kojná nevlastní děti za úplatu nejen kojila, ale často je i vychovávala. V době Rakouska-Uherska přecházela funkce kojných v pěstounskou péči. Nalezince byly financovány zemským fondem 400.000 zlatých ročně, z nichž se také hradila i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice přešlo dítě osmý den po narození do péče pěstounky. Ta na ně dostávala v prvním roce 6 zlatých měsíčně, ve druhém 4 a od třetího do šestého roku života dítěte pouze 3 zlaté na měsíc. S narůstajícím věkem dítěte se tedy výdělek snižoval. Po 6. roce se o dítě dále pěstounka starala bezplatně a nebo muselo být vráceno do ústavu a následně posláno do rodné obce. V Rakousku-Uhersku bylo osvojení od roku 1811 řešeno legislativně tak, že osvojiteli muselo být minimálně 50 let a nesměl mít žádné děti. Osvojitelem směl být pouze muž. V roce 1902 založil Zemský výbor v Čechách sirotčí fond a roku 1904 vznikají v jednotlivých okresech okresní komise pro péči o mládež.

Otázka sirotek začala být vždy nově řešena s návalovými přílivy sirotek, a to zvláště v poválečných obdobích. Není proto divu, že po první světové válce byla náhradní rodinná péče legislativně upravena ve většině evropských zemích, přičemž se nebyvalý důraz kladl na blaho dítěte. Novela z roku 1914 snížila věkovou hranici osvojitele z původních 50 let na 40 let a věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem musel být minimálně 18 let. Později se osvojitelem již směla stát i žena. Od roku 1914 směl otec osvojit i své nemanželské dítě, což dříve možné nebylo.

Po vzniku Československa v roce 1918 navázala naše péče o děti na stav v bývalém Rakousku-Uhersku. Z okresních komisí se stala okresní péče o mládež. V roce 1931 spravovaly okresy 24 okresních sirotčinců a stát spravoval 60 dětských domovů. Odtud mohly děti odcházet buď do adoptivních nebo do pěstounských rodin. Rakouské právo platilo v českých zemích až do roku 1928. V roce 1928 došlo ke sjednocení zákonů o osvojení zákonem č. 56/1928 Sb. Osvojitelem mohla být bezdětná osoba starší 40 let, přičemž rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem zůstal na minimální hranici 18 let. Své nemanželské děti směl osvojitel adoptovat před dosažením 40. roku života a osvojeny mohly být i osoby zletilé. Společně mohli osvojit děti pouze manželé. Co se týkalo dědictví, zůstávaly dítěti zachovány vztahy k původní rodině. Aby dítě mohlo být osvojeno, museli k tomu dát souhlas oba dva pokrevní rodiče. Pokud byly názory rodičů rozdílné, rozhodoval otec. Místo rodičů mohl dát souhlas rovněž soud nebo poručenský úřad.

V roce 1949 byla díky politickým změnám ustanovení o osvojení shrnuta do *Zákona o stavu rodinném*, č. 265/1949 Sb. Tímto byla práva nemanželských dětí stejná jako u manželských dětí a byla vyhlášena rovnost mezi mužem a ženou. V roce 1950 byla díky utužení režimu zrušena pěstounská péče. Rodina byla v té době považována za historicky překonanou instituci a vyzdvihována byla především kolektivní výchova v dětských domovech. Do té doby byla pěstounská

péče silně rozšířena a tak v roce 1950 musel veliký počet dětí náhle přejít do dětských domovů. Jediným řešením pro zklamané pěstouny bylo děti si adoptovat, což ovšem znamenalo přijít o pěstounské dávky.

Zákon o stavu rodinném z roku 1949 byl zrušen zákonem č. 52/1955 Sb. a novelou č. 15/1958 Sb. o změně předpisů o osvojení, kde bylo osvojení rozděleno na zrušitelné a nezrušitelné, kdy se po osvojení zruší jakékoli vztahy s původními rodiči. Naproti tomu vztahy s osvojeneckou rodinnou jsou identické jako u vlastních dětí. Zákon z roku 1955 byl roku 1963 zrušen přijetím zákona o rodině č. 94/1963 Sb. Tento zákon umožnil soudu zbavit rodiče rodičovských práv, a tím otevřel cestu k výchově formou adopce pro další děti. Děti, které by dříve zbytečně vyrůstaly v ústavech, se tak mohly dostávat do adoptivních rodin, kde jim je poskytnuta lepší jak duševní tak materiální péče.

Stále však zůstává v ústavech velké množství dětí, které jsou pro adopci nevhodné, tj. nejsou právně volné, nebo o ně jednoduše z nějakého důvodu nemají rodiny zájem. Jedná se převážně o děti těžce zvladatelné, děti s nejrůznějšími psychickými či fyzickými poruchami nebo romské děti. Pro tyto děti byla určena pěstounská péče. Zákon o pěstounské péči byl přijat v roce 1973 (č. 50/1973 Sb.) a obnovuje možnost náhradní rodinné péče formou pěstounské péče, která byla u nás zrušena v roce 1950.

1.2 Náhradní rodinná péče

Pojem náhradní rodinná péče (NRP) je sám o sobě širším pojmem než se většina populace domnívá. Jakkoli se v českých podmínkách jedná především o osvojení (neboli adopci) a pěstounskou péči, zahrnuje navíc ještě kromě mezinárodního osvojení i pěstounskou péči, opatrovnictví a poručenství. Fakticky se jedná o takovou formu péče o děti, při které je snaha děti zařadit do *náhradního* prostředí, které je co nejvíce podobné prostředí v přirozené rodině.

NRP je zakotvena a upravena následujícími právními předpisy:

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (nová úprava v roce 2006 – vydaná pod zák. č. 134/2006 Sb. – je platná od 1.6.2006).

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (přijata dne 29. 5. 1993 v Haagu).

Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte (přijata dne 20. listopadu 1989 v New Yorku).

Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod, v platném znění (je součástí zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění).

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění.

1.3 Osvojení (adopce)

Osvojením, neboli adopcí, vzniká mezi rodiči a dětmi stejný vztah, jako kdyby byly biologicky příbuzní. Rodiče i osvojené děti tak získávají stejná práva a povinnosti jako děti vlastní. Osvojené dítě také dostává příjmení svých rodičů a vztah k ostatním členům rodiny je považován za vztah příbuzenský. O osvojení dítěte rozhoduje výhradně soud, přičemž osvojení je možné nejdříve tři měsíce poté, co se osvojitel na své náklady o svěřené dítě stará. Podmínky osvojení jako takového jsou uvedeny v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

K osvojení dítěte musí osvojitel splňovat následující podmínky:

Musí být způsobilý k právním úkonům.

Jedná-li se o cizince, musí mít povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo hlášení k pobytu v ČR, a to dle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na našem území na dobu minimálně 365 dní.

Musí podat žádost, která obsahuje:

- Opis z evidence Rejstříku trestů.
- Zprávu o svém zdravotním stavu.
- Údaje o svých ekonomických a sociálních poměrech.
- Souhlas se zjišťováním dalších údajů potřebných pro zprostředkování adopce.
- Souhlas kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.
- Fotografie žadatelů.

Stručně se dá vyjádřit takto připravenost žadatelů:

- *Rodiče vykazují rysy zdravé rodiny.*
- *Oba rodiče s adopcí plně souhlasí.*
- *Rodiče jsou schopni přijímat své protichůdné emoce.*
- *Rodiče jsou schopni odsouvat stranou naplnění, které by jim přineslo ocenění a přilnutí ze strany dítěte, a odolávat pocitům odmítnutého – týká se přijetí starších dětí.*
- *Rodiče jsou schopni spokojit se s malými kroky vedoucím ke zlepšení.*
- *Rodiče zůstávají věrni závazku, že je rodinný vztah trvalý i v době těžkostí.*
- *Rodiče mají sami sebe rádi.*

- *Rodiče jsou otevření tomu, aby v případě potřeby vyhledali odbornou pomoc.*
- *Rodiče uznávají dané odlišnosti*
- *Zdraví rodiče budují rodinné prostředí na základě hodnot vyplývajících z jejich osobního přesvědčení, jimiž se řídí a které předávají dál, zároveň je jim jasné, že moudrost, síla, rozhodnost a povzbuzení, které jsou jim pro život tak potřebné, nepochází z nich samých.*

Důležité je též mít pro dítě čas.¹

K osvojovanému dítěti se váží následující základní pravidla:

- Musí být nezletilé.
- Mezi ním a osvojitelem nesmí být přílišný věkový rozdíl.

Může být osvojené manželskými páry, manželem, manželkou nebo osamělou osobou.

Špatný fyzický nebo psychický stav dítěte není překážkou pro osvojení. Aby byl však i do budoucna zajištěn jeho normální vývoj, měl by jeho současný fyzický a psychický stav a vývoj být na odpovídající úrovni. Z tohoto důvodu je snaha podrobit důkladnému prošetření i rodiče osvojovaného dítěte. Prakticky je toto ovšem velmi těžko proveditelné, neboť spolupráce ze strany biologických rodičů bývá velice často odmítána. Současná legislativa také umožňuje odkládání narozených dětí do tzv. *baby-boxů*, což jakýkoli kontakt s biologickými rodiči činí v praxi jen velice těžko proveditelným.

¹ Martin Krška, odd. Public Relations OPR MH. Informační server Hlavního města Prahy [online] 3. 5. 2006, [citováno dne 5. 10. 2006]. Dostupné z: <[http://www.prahamesto.cz/\(xqgqk45tqfsgzsjzjtpde55\)/default.aspx?ido=5188&sh=190902107](http://www.prahamesto.cz/(xqgqk45tqfsgzsjzjtpde55)/default.aspx?ido=5188&sh=190902107)>.

1.3.1 Možné stupně osvojení dítěte v České republice

Osvojení v České republice se dělí na dva stupně – osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné:

Při I. stupni osvojení rozhoduje soud po tzv. tříměsíční předadopční péči výhradně na žádost osvojitelů, zda dítě do dané rodiny nebo danému jednotlivci svěří, či nikoli. Osvojenci může při tomto tzv. *zrušitelném osvojení* být změněno jméno i příjmení, nikoli však jména biologických rodičů v rodném listě.

Při II. stupni osvojení, které může na žádost osvojitelů být zahájeno až po dosažení prvního roku věku dítěte, jsou na základě rozhodnutí soudu v rodném listě změněna jména původních rodičů. Jedná se o tzv. *nezrušitelné osvojení*.

Osvojení zrušitelné může být rozhodnutím soudu změněno na osvojení nezrušitelné, nikdy však naopak.

1.4 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní osvojení upravuje Úmluva o ochraně dětí vypracovaná při Haagské konferenci dne 29. května 1993. Do českého práva byla tato úmluva implementována dne 1. června 2000 a společně se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dává možnost osvojení dětí jak z ciziny, tak i poskytnutí dítěte k osvojení za hranice naší republiky.

Na Haagské konferenci bylo nadále také určeno, že v každém členském státě Evropské unie musí být za mezinárodní adopci odpovědný jeden jediný orgán. V České republice je tímto orgánem Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Při konferenci byl také určen jasný postup při osvojování dětí do zahraničí, byla vymezena kompetenční pravidla a určeny povinnosti jednotlivých institucí, stejně tak jako přednostní právo dítěte na adopci v zemi svého původu.

Haagskou konferencí bylo také stanoveno, že jakékoli zisky z adopcí jsou předem vyloučeny a anonymita pro biologické rodiče je samozřejmostí.

1.5 Pěstounská péče

Pěstounská péče, jako další státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, je upravena zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (zde především dávky pěstounské péče) a dále také v právních předpisech, které se zabývají sociálním zabezpečením (zde nemocenské a důchodové pojištění pěstounů).

Na rozdíl od rodin s osvojenými dětmi, kterým se dostává jen *klasických* rodinných přídatků, neboť dítě je již z právního hlediska považováno za vlastní, pobírají pěstouni a jejich svěřenci i jiné peněžité dávky, které jsou vymezeny zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a to: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte, Příspěvek při převzetí dítěte, Odměnu pěstouna, Příspěvek na zakoupení motorového vozidla (tento příspěvek je vyplácen pouze v případě, jestliže má pěstoun v péči 3 a více dětí nebo dítě těžce zdravotně postižené), Odměnu pěstouna ve zvláštních případech (např. pokud pěstoun převezme do pěstounské péče alespoň 3 děti nebo dítě dlouhodobě těžce postižené).

Hmotně právní podmínkou pro svěření dítěte do pěstounské péče je jeho blaho. Fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů může být dítě svěřeno jedině v případě, že je jimi poskytnuta záruka řádné výchovy dítěte. Pěstoun nemá právo zastupovat dítě ve všech právních záležitostech, ale pouze v záležitostech běžných. Ve věcech mimořádného charakteru, jako kupř. vydání cestovního dokladu, musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte. Domnívá-li se pěstoun, že rozhodnutí zákonného zástupce je proti zájmům dítěte, má právo domáhat se rozhodnutí soudu.

Pěstounská péče automaticky zaniká dosažením zletilosti dítěte nebo v závažných případech také rozhodnutím soudu. Pěstoun nemá vůči dítěti žádné vyživovací povinnosti. Dalším výrazným rysem pěstounské péče oproti osvojení je fakt, že styk původních rodičů s dítětem nemůže být zcela omezen nebo zakázán.

1.5.1 Typy pěstounské péče v České republice

Česká legislativa uvádí dva typy pěstounské péče – skupinovou a individuální:

Individuální pěstounskou péčí se rozumí umístění dítěte do rodiny, zatímco

pod skupinovou je zapotřebí si představit výchovu dítěte v zařízeních pro výkon pěstounské péče určených nebo v SOS dětských vesničkách.

Na druhou stranu není českou legislativou doposud umožněna profesionální pěstounská péče, která by v praxi znamenala zrušení mnoha dětských domovů. Došlo k tomu kupř. na Slovensku, kde již před šesti lety byl tento institut uzákoněn a zaměstnanci ústavů si děti vzali domů a nadále jsou placeni státem jako jeho zaměstnanci.

1.6 SOS dětské vesničky²

Zcela zvláštním druhem pěstounské péče nejen v České republice, ale i v dalších sto třiceti zemích světa jsou SOS dětské vesničky. V roce 1949 postavil nedaleko Innsbrucku, konkrétněji v malém městečku Imst, dr. Herman Gmeiner první dům pro opuštěné děti. Tím byl dán prvotní impuls pro zakládání tzv. *SOS dětských vesniček*. V tehdejší válkou zničeném Rakousku bylo takto

² ARXON, c2006. *SOS dětské-vesničky ČR* [online], poslední revize 8.12.2006. [cit. 2007-02-12]. Dostupné z: <www.sos-vesnicky.cz>.

postižených dětí velmi mnoho. Dr. Gmeiner vytyčil čtyři základní principy pro SOS dětské vesničky:

- 1) *Každé dítě potřebuje osobu, s níž naváže úzký citový vztah. Pokud nemá vlastní rodiče, nebo jej opustí či se o něj nestarají, pak tuto úlohu převezme matka SOS vesničky.*
- 2) *Dítě potřebuje určité společenství, ve kterém žije – tedy rodinu. V SOS vesničce jsou matka a sourozenci různého věku.*
- 3) *Dítě potřebuje pocit jistoty, že někam patří, což je domek, ve kterém žije.*

Taková rodina potřebuje zázemí a pomoc pro řadu situací. To umožňuje společenství více domečků, které tvoří SOS vesničku.³

Základem každé SOS vesničky je matka a děti. V počátcích existence SOS vesniček nebyl přímo v pěstounské rodině přítomen muž. Dr. Gmeiner vycházel z demografického složení obyvatelstva, neboť v průběhu 2. světové války zahynulo mnohem více mužů než žen. Absence mužského prvku má být zajištěna následovně:

Ředitelem vesničky má být muž (což ale v ČR např. ve vesničce Brno-Medlanky není respektováno).

Pedagogickým zástupcem ředitele vesničky má být rovněž muž,

a v neposlední řadě také dětmi ve vesničce nejvíce přijímaní údržbáři a jiní techničtí pracovníci, kterým se výkonem svých povinností v přítomnosti dětí daří nenásilnou formou děti zapojovat a připravovat na každodenní starosti a potřeby běžného života.

³ ZDRAVÁ RODINA: příloha deníku Bohemia, Rovnost a Večerníku Praha, Praha: Dům medicíny, s. r. o., 1998-. Vychází měsíčně, č. 7-8/99, str. 9. ISSN není uvedeno.

Historie vzniku SOS vesniček na našem území sahá do roku 1968, kdy vzniklo Sdružení SOS vesniček. O rok dříve, tzn. v roce 1967, byl do tehdejšího Československa Československou pediatrikou společností pozván zakladatel SOS vesniček dr. Herman Gmeiner. Zanedlouho byly Sdružením SOS vesniček postaveny dvě vesničky. Konkrétněji:

- V roce 1970 v Doubí u Karlových Varů.
- V roce 1973 ve Chvalčově u Bystřice pod Hostýnem a
- v roce 2003 se podařilo zprovoznit třetí vesničku v Brně-Medlánkách.

V normalizačních létech, přesněji v roce 1974, byly SOS dětské vesničky znárodněny a musely být předány státu. V tomto roce bylo i Sdružení SOS dětské vesničky nuceně rozpuštěno, neboť způsobem svého vedení a hlavně svými činy odporovalo socialistickému duchu vedení společnosti. Veškerý majetek, kterým Sdružení disponovalo, byl zkonfiskován. Hodnota tohoto zabaveného majetku činila cca Kčs 58,3 mil., které Sdružení získalo převážně z darů a příspěvků občanů. Svou činnost mohlo Sdružení SOS dětské vesničky obnovit až po listopadu 1989, kdy postupně přebralo zpět svůj majetek. Změnou politických a společenských poměrů ve státě se činnost vesniček, na rozdíl od udržovacího standardu předchozího socialistického režimu, průběžně rozšiřuje, zkvalitňuje a profesionalizuje. Tuto profesionalizaci je zapotřebí chápat nejen jako odborné vedení pěstounek po profesní stránce, ale především jako podporu v jejich úsilí vytvářet co nejpřirozenější rodinné prostředí, např. upřednostňování sourozeneckých skupin, věkový rozdíl dětí odpovídající co nejvíce přirozenému přírůstku dětí v rodině, citlivost při přijímání nového dítěte do rodiny. Je zajímavé, že v současné době hledá Sdružení SOS vesniček nejen profesionální matky-pěstounky, ale také profesionální pěstounské páry,

kterými by obsadilo volné pěstounské domy v Doubí a ve Chvalčově, čímž jistě rozšiřuje původní záměr dr. Gmeinera.

V současné době je kapacita SOS dětských vesniček 187 dětí a fakticky je v nich umístěno 91 dětí.

V Doubí u Karlových Varů je v současné době umístěno 20 dětí, přičemž kapacita vesničky je 72 dětí.

Ve Chvalčově u Bystřice pod Hostýnem našlo domov 24 dětí, ale celková kapacita vesničky umožňuje poskytnutí domova 55 dětem a

ve služebně nejmladší vesničce v Brně-Medlánkách žije nyní 47 dětí, ale vesnička může poskytnout náhradní rodinnou péči až 60 dětem.

Za projekt SOS dětských vesniček byl dr. Gmeiner v roce 1999 nominován na Nobelovu cenu míru.

1.7 Opatrovníctví

Dle českých zákonů není opatrovník zákonným zástupcem dítěte. Soud jej ustanovuje usnesením, které vymezuje rozsah jeho práv a povinností, jenž musí svou povahou odpovídat důvodu, pro který byl dítěti opatrovník ustanoven. Opatrovníkem může být i orgán sociálně-právní ochrany dětí. Opatrovník se soudu odpovídá

1.8 Poručenství

V případě, že rodiče dítěte zemřeli, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl staronově ustanoven institut poručenství. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a vykonává-li péči o svěřené dítě osobně, má stejné nároky na zabezpečení jako pěstoun.

Mezi dítětem a poručníkem však nevzniká přímo takový vztah jako mezi dítětem a rodičem. Zákon upravuje práva a povinnosti poručníka k dítěti tak,

že poručník má dítě vychovávat, zastupovat jej a spravovat jeho majetek. Jakkoli vztah poručník-poručenec může konvergovat ke vztahu obdobnému pěstounské péči, je poručník pod pravidelným dohledem soudu nejen v otázkách správy poručencova majetku, ale i v otázkách sféry osobní. Zpravidla jednou za rok poručník podává soudu zprávu o osobě svého svěřence a ve všech podstatných záležitostech, které se dítěte týkají, je povinen požádat o schválení soud.

1.9 *Dávky státní podpory pro pěstounské rodiny*

V České republice se dávky pro podporu pěstounských rodin pohybují dle počtu dětí, které mají rodiny v opatrovnictví. Kromě standardních odměn pěstouna, jejichž výše byla k 1.1.2007 upravována, jsou rodinám navíc vypláceny příspěvky při převzetí dítěte, příspěvky na úhradu potřeb dítěte a v určitých případech, tzn. vysokého počtu dětí nebo alespoň jednoho dítěte těžce zdravotně postiženého i příspěvek na koupi nebo provoz motorového vozidla. Výše dávek je odvislá od počtu dětí a jejich event. zdravotního postižení tabulky těchto dávek jsou uvedeny níže.

1.9.1 Odměna pěstouna

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna
1	3 126 Kč
2	6 252 Kč
3	17 193 Kč
4	18 756 Kč
1 dlouhodobě těžce zdravotně postižené	17 193 Kč

Tab. č. 1.: Odměna pěstouna.

1.9.2 Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte	
Věk dítěte	Výše příspěvku
Do 6 let	7 120 Kč
Od 6 do 15 let	8 722 Kč
Od 15 do 26 let	10 013 Kč

Tab. č. 2: Příspěvek při převzetí dítěte.

1.9.3 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle věku a zdravotního stavu dítěte v pěstounské péči od 1.1.2007				
Nezaopatřené dítě ve věku	Zdravé dítě	Dlouhodobě nemocné dítě	Dlouhodobě zdravotně postižené dítě	Dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě
	Koeficient 2,30	Koeficient 2,35	Koeficient 2,90	Koeficient 3,10
Do 6 let	3 680 Kč	3 760 Kč	4 640 Kč	4 960 Kč
Od 6 do 15 let	4 508 Kč	4 606 Kč	5 684 Kč	6 076 Kč
Od 15 do 26 let	5 175 Kč	5 288 Kč	6 525 Kč	6 975 Kč

Tab. č. 3: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

1.10 Přehled nezbytných kroků pro žadatele o dítě

Pro zpřehlednění procesu adopce, jsme se rozhodli jej krok po kroku popsat jako na sebe navazující řetězec úkonů, které musí uchazeč o adopci vykonat.

Prvním krokem, celé cesty ke konečnému osvojení nebo přidělení dítěte do pěstounské péče, je návštěva obecního úřadu s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště žadatelů, a to odbor sociálních věcí a zdravotnictví, oddělení péče o rodinu a děti, nebo oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Zde je nutné se obrátit na sociální pracovníci, která se specializuje na náhradní rodinnou péči. Ta s žadatelem probere základní potřebná fakta. Probere s žadatelem důvody jejich rozhodnutí, jejich představy o dítěti a upozorní na možná rizika a úskalí tohoto jejich kroku. Dále nastíní následný postup a informuje je o tom, které formuláře a jakým způsobem vyplnit a které další dokumenty obstarat. (Seznam těchto

dokumentů a formulářů je uveden níže.) Nakonec se s žadateli domluví na termínu další schůzky, při kterém má již dojít k odevzdání potřebných dokumentů.

Další fází je obstarání zmíněných dokumentů a vyplnění dotazníků. Tato fáze je časově i organizačně velice náročná, proto je její délka závislá čistě a jenom na žadatelích. Díky tomu se doba této fáze pohybuje od tří dnů, do několika měsíců.

Jakmile žadatel odevzdá na obecním úřadě všechny potřebné dokumenty, a tyto jsou po věcné i formální stránce v pořádku, provede sociální pracovnice do několika málo dnů šetření v rodině žadatelů na jejich adrese trvalého bydliště. Účelem tohoto šetření je zjištění bytové a rodinné situace žadatelů, tzn. faktu, zda jsou žadatelé způsobilí vytvořit příznivé rodinné prostředí pro zdravý vývoj dítěte.

V případě, že sociální pracovnice neshledá na rodinné situaci žadatelů žádné nedostatky odešle neprodleně jejich *Žádost o zařazení osob do evidence osob vhodných stát se osvojiteli* spolu s dalšími dokumenty a zprávou ze šetření na krajský úřad.

Následně probíhá správní řízení podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V tomto řízení příslušný krajský úřad rozhoduje o zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny. Tato fáze trvá asi 3-4 měsíce, než ji krajský úřad zpracuje. To je odvislé od vytíženosti konkrétního krajského úřadu a náročnosti případu.

V další fázi probíhají dvě sezení na příslušném krajském úřadě.

První sezení obnáší absolvování psychologických testů a pohovorů s pracovníky odboru náhradní rodinné péče. Testy zahrnují zjištění zkušeností z dosavadního života, z dětství, posuzuje se stabilita manželství, životní postoje a vlastnosti žadatelů. Toto sezení se provádí na specializovaném pracovišti

odboru náhradní rodinné péče odpovídajícího krajského úřadu a trvá přibližně 3-4 hodiny.

Asi měsíc po prvním sezení následuje druhé sezení. Toho se účastní obvykle 3-4 páry žadatelů o náhradní rodinnou péči a často je zde přítomen i zkušený osvojenec pár, který poskytuje zkušenosti, postřehy a doporučení ze své praktické zkušenosti. Uchazeči se zde podělí o svá očekávání, zkonzultují své představy s ostatními uchazeči.

Po této fázi následuje tzv. *Příprava fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny*. Ta spočívá v absolvování školení v rozsahu asi 25 hodin (v současné době se plánuje navýšení této hodinové dotace), které organizuje krajský úřad. Školení probíhá formou přednášek a účastní se jej různí odborníci zabývající se péčí o děti (pediatr, psycholog, soc. pracovníce aj.). Rodiče zde dostanou i informace o sociálních příspěvcích a přídavcích na děti. Součástí je opět beseda s páry, které již mají dítě v náhradní rodinné péči delší dobu.

Po úspěšném absolvování všech těchto sezení a školení obdrží žadatelé od krajského úřadu „Rozhodnutí o zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny.

Nyní čeká žadatele nejdelší fáze celého procesu. Krajský úřad hledá pro žadatele podle jejich požadavků vhodné dítě. Čekací doba se pohybuje od 1 roku do 3 let. Záleží to především na tom, jaké žadatelé uvedeny představy o dítěti. Pokud krajský úřad do 3 let nebyl schopen najít pro uchazeče vhodné dítě, řeší případ dále Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

V okamžiku, kdy je dítě vybráno, dostanou uchazeči tzv. *Oznámení o vhodnosti* s pozváním na krajský úřad. Zde probíhá seznámení s popisem dítěte a s rodinnou anamnézou. Právě rodinná anamnéza může být v krajním případě důvodem k odmítnutí dítěte. Její součástí je původ dítěte, příčina jeho odložení,

možné genetické dispozice a případné vrozené vady, které jsou již od narození zřejmé.

Na základě těchto informací se uchazeči rozhodnou, zda vybrané dítě akceptují. Uchazeči mohou dítě odmítnout ze závažných důvodů. Odmítnutí dítěte však není důvodem k vyřazení žadatelů z evidence.

Dále následuje návštěva dítěte v dětském domově nebo kojeneckém ústavu, seznámení se s dítětem.

V dalším kroku příslušný městský úřad (podle trvalého bydliště dítěte) rozhoduje o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů. Na základě tohoto rozhodnutí si pak osvojitelé vyzvednou dítě z dětského domova nebo z kojeneckého ústavu.

Následující 3 měsíce jsou uchazeči podle zákona povinni se o dítě starat na své náklady – tzv. předadopční nebo předpěstounská péče. Během těchto 3 měsíců dochází do rodiny sociální pracovník místního městského úřadu a hodnotí stav v rodině a péči osvojitelů.

Po uplynutí této tříměsíční lhůty podávají žadatelé s pomocí sociální pracovnice městského úřadu návrh o osvojení k soudu.

Po skončení správního řízení dojde k případným úpravám v rodném listě či zápisu do matriky; záleží na typu osvojení.

1.11 *Doklady potřebné k podání žádosti na krajský úřad*

- 1) Žádost o zařazení osob do evidence osob vhodných stát se osvojiteli.
- 2) Vyplněnou žádost o NRP a dotazníky.
- 3) Písemné vyjádření, zda souhlasí s tím, aby po uplynutí 18 měsíců od zařazení do evidence žadatelů byli zařazeni též do evidence

Úřadu pro zprostředkování osvojení dítěte z ciziny, nebo zda žádají výlučně o osvojení dítěte z ciziny.

- 4) Písemný souhlas s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny a písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje
- 5) Doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo doklad o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů.
- 6) Stručný životopis.
- 7) Rodný list.
- 8) Oddací list, popř. rozvodový rozsudek.
- 9) Dotazník o zdravotním stavu (vyplňuje žadatel sám).
- 10) Zprávu o zdravotním stavu, kterou vyplní praktický lékař (u žen, dále zprávu gynekologa, popř. zprávu o léčení sterility), pokud jsou žadatelé léčeni pro nějaké onemocnění, pak také přikládají zprávu odborného lékaře.
- 11) Zprávu od zaměstnavatele o pracovním hodnocení a průměrných měsíčních příjmech; u osoby samostatně výdělečně činné daňové přiznání a potvrzení o placení pojistného.
- 12) Opisy z trestního rejstříku.
- 13) Fotografie (ne starší než ½ roku, 3 ks stejného formátu, který je užíván na občanský průkaz)
- 14) Potvrzení o přiznaných dávkách sociálního zabezpečení.
- 15) Mají-li žadatelé již vlastní děti, pak přikládají zprávu o zdravotním stavu dětí od jejich lékaře a potvrzení ze školy.

2 PŘEHLED TYPŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE VE VELKÉ BRITÁNII

Stejně jako v České republice tak i ve Velké Británii pojem náhradní rodinná péče zahrnuje nejen adopci, tedy osvojení, ale také pěstounskou péči a mezinárodní osvojení. I když názvy a princip všech výše zmíněných druhů výchovy v náhradní rodině jsou v podstatě stejné jako u nás, i přesto se jejich legislativní úprava v mnohém odlišuje, a proto je vhodné se podrobněji věnovat i britské legislativě.

2.1 *Adopce*

Adopce je jedním ze způsobů poskytnutí nové rodiny dítěti, které z nejrůznějších důvodů, nejčastěji však z důvodů dítětem objektivně nezaviněných, nemůže žít ve své vlastní biologické rodině. Je mu tak dána příležitost začít znovu. Pro mnoho dětí je adopce jedinou šancí jak vůbec zažít rodinný život.

Dítě, které je vhodné pro adopci, je mladší 18 let a není pro něj možné se vrátit k vlastním rodičům a žít s nimi. Adopce přeruší všechny právní vazby s původní rodinou a přesune je na novou adoptivní rodinu. Biologičtí rodiče již nemají žádná práva na dítě a nemohou ho ani požadovat nazpět. Dítě se stane plnohodnotným členem nové rodiny, má jejich příjmení a přijme stejná práva a privilegia (včetně práva na dědictví) jako by se v dané rodině narodilo.

2.1.1 Podmínky adopce

Ve Spojeném království může adoptovat každá osoba starší 21 let, která dítěti může poskytnout stálý a stabilní vztah a bezpečný a láskou naplněný domov. Nezáleží na tom, jestli je osoba vdaná či svobodná, má práci, či ne, jakého je náboženského vyznání nebo jakou má sexuální orientaci. Žádající jedinec

dokonce není omezen ani horní věkovou hranicí. Při žádostech o adopci nesmí být nikdo diskriminován a každému je přiřknuta stejná šance na úspěch při adopci.

Od ledna 2006 páry v Anglii a Walesu mohou, ale nemusejí žádat o adopci dětí společně. Dokonce i v případě, že jeden ze společně žijícího nesezdaného páru chce adoptovat dítě svého partnera, nemusí podávat žádost o adopci společně se svým partnerem. Stejně tak i při samotném obstarávání žádosti o adopci nemusí být adoptující osoba v manželském svazku biologickým rodičem dítěte. Zákony ve Velké Británii také umožňují, aby náhradním rodičem mohla být také partnerka či partner biologického rodiče stejného pohlaví.

2.1.2 Průběh procesu adopce

Sociální pracovník příslušného úřadu je před svěřením dětí do péče povinen několikrát navštívit místo bydliště žadatelů. Po dobu návštěvy provádí sociální šetření, jehož obsahem je detailní seznámení se s rodinným zázemím žadatelů, jejich dětstvím a současných poměrech a pohnutkách, které žadatele vedou k adopci dítěte. Stranou šetření nezůstávají ani rodiče žadatelů (tj. možní prarodiče adoptovaného dítěte), děti žadatelů a ostatní členové domácnosti. Sociální pracovník také provede rozhovory se dvěma přáteli žadatelů, a to takovými, které si žadatelé sami vyberou.

Žadatelé jsou také povinni shromáždit všechna osvědčení vztahující se k jejich zdravotnímu stavu. Tato osvědčení jsou společně se zdravotní historií rodiny předkládána adopční agentuře, která je poskytne svému lékařskému poradci. Na základě předložených dokumentů agenturní poradce zhodnotí zdraví žadatelů o adopci. Žádost o adopci může být zamítnuta, existuje-li jakákoli zdravotní překážka, která by mohla narušit komplexnost péče o dítě mladší 18 let. Po ukončení všech šetření musí být jeho výsledek navíc schválen výborem pro adopci a pracovníkem agentury k tomu pověřeným.

Jedním z neopomenutelných kroků je také školení, kterého se všichni žadatelé zúčastní. Na prvním setkání se žadatelé seznámí s adopcí jako takovou a jejími úskalími. Na jejich případné otázky jsou připraveny odpovědět páry, které již děti adoptovaly a k dispozici jsou také materiály týkající se adopce. Na dalších schůzkách se pak dozví, jak adopce dítěte změní jejich život. Děti jakýmkoli způsobem odloučené od rodičů a vychovávané v ústavu, mohou mít odlišné problémy a specifitější způsoby chování než ostatní děti. Je dobré budoucí pěstouny na tyto problémy připravit. (Děti mohou kupř. mít psychické poruchy nebo mohou být obtížně zvladatelné).

Doba trvání hodnotícího a schvalovacího procesu žadatelů trvá přibližně osm měsíců. Je-li vybráno vhodné dítě, může jeho umístění do rodiny trvat od jen pár týdnů až do více než jednoho roku. Analogicky jako v českém právu, kdy žádosti žadatelů může být soudem vyhověno nejdříve tři měsíce týdnů poté, co se o dítě na vlastní náklady starají, může i britský soud žádost o adopci vyřídit nejdříve třináct týdnů poté, co dítě žije s náhradní rodinou. Každý případ poskytování dětí k adopci je jistě zcela individuální, nicméně všeobecně se tvrdí, že proces adopce od počátku zkoumání domova žadatelů až k samotnému uskutečnění adopce, tzn. předání dítěte, trvá ve Velké Británii v průměru dva roky.

Předáním dítěte a změnou záznamů v rodném listě dítěte však tento proces ani z daleka nekončí. Všichni pěstouni jsou každoročně kontrolováni a pomocí materiálů, které jsou jim k dispozici, jsou seznamováni s novými poznatky v oblastech psychologie, výchovy a vzdělávání dětí. Pro pěstouny jsou také připravovány programy zaměřující se na osobní vzdělávání a osobnostní růst. Každému pěstounskému páru je přidělen sociální pracovník, který jej v pravidelných intervalech navštěvuje, radí mu, podporuje jej i jeho rodinu a pomáhá mu předcházet krizovým situacím, které mohou ohrozit řádnou výchovu dětí nebo chod a stabilitu rodiny.

2.1.3 Nový zákon o adopci a o dětech z roku 2005

Podle změn v zákoně svodné a homosexuální páry mají nyní právo adoptovat děti.

Také rodiče, které dali děti k adopci, je mohou vystopovat prostřednictvím nezávislé agentury, ale jen děti, které oznámily, že si přejí být kontaktovány.

Kapitola 3 tohoto zákona stanovuje nové zákonné cesty pro umístění dítěte k adopci prostřednictvím adopční agentury. Uvolňující žádosti, které byly platné do r. 2005, jsou nahrazeny umístovacími žádostmi.

Důvodem k zavedení umístovací žádosti je úmysl vlády zabezpečit, aby klíčová rozhodnutí v adoptivním procesu byla učiněna co nejdříve. Včasnější rozhodnutí zajistí větší jistotu a stabilitu pro děti a také se minimalizuje nejistota adoptujících.

2.1.4 Podpora adoptivních rodin

Od listopadu 2003 mají adoptivní rodiny právo žádat místně příslušné úřady o podporu. Místní úřady provedou analýzu situace rodiny a s ohledem na společenskou prospěšnost jejich činnosti mohou rodině poskytnout podpůrné služby dle jejich potřeb a dle možností úřadů. Tento nový předpis umožňuje místním úřadům poskytnout těmto rodinám též finanční podporu.

Všichni pěstouni dostávají zvláštní pěstounskou odměnu, která má pokrýt náklady spojené s péčí o svěřené dítě. Vláda plánuje stanovení minimální odměny pěstounům, neboť v současné době se odměna pěstounů odvíjí od rozhodnutí každého starosty a pěstounské agentury. Legislativa je natolik benevolentní, že starostové mohou pěstouny ohodnocovat individuálně. Toto ohodnocení je chápáno jako starostovo uznání jejich dovedností, závazku nebo času, který do osvojených a adoptovaných dětí investují. Z těchto peněz se neplatí daň z příjmu. Pěstouni jsou ročně osvobozeni od daně z prvních £ 10.000,- jejich pěstounského příjmu. Mimo to mohou uplatnit daňovou úlevu za každý týden

nebo jeho část, kdy se dítě nachází v jejich péči. Žije-li s nimi v domácnosti jedenáctileté nebo starší dítě, činí tato pečovatelská daňová úleva týdně £ 250,- a v případě dítěte mladšího je to za jeden týden £ 200,-.

2.2 Zvláštní poručnictví (pěstounská péče)

V současné době je zvláštní poručnictví začleněno do nového zákona o odškodném. Přesněji je uvedeno v části 115 *Zákona o dětech z roku 1989, část 14A-G*.

Zvláštní poručnictví je určené především pro děti, které nemohou žít s vlastními rodiči a pro které není adopce vhodná. Zároveň však je také brán ohled na to, aby děti mohly mít prospěch z právně zajištěného umístění v náhradní rodině.

Koncept zvláštního poručnictví byl vládou vytvořen z důvodu rostoucího počtu dětí, pro které nebyla adopce vhodná. Stávalo se tak např. kvůli silnému spojení s původními rodinnými, menšinovými či etnickými komunitami. Pro tyto komunity je vinou jejich kulturních zvyklostí adopce velmi často nepřijatelná, což ovlivňovalo i děti samotné, které pak nechtěly být adoptovány. V některých případech byly děti psychicky týrány nebo sexuálně zneužívány. Další pak mají společné to, že jejich rodiny čelí krizi, kvůli které musí být z rodiny odebrány. Pro mnoho dětí je pak umístění do pěstounské péče jen dočasným opatřením a po napravení situace v rodině se pak vrací ke svým rodičům. Jiné se v pěstounské rodině jen adaptují na rodinný život než budou připraveny k adopci.

2.2.1 Typy zvláštního opatrovnictví (pěstounské péče) ve Velké Británii

1) Dočasná pěstounská péče

Využívá se zpravidla tak, že dítě je s pěstouny jen na víkend. Slouží buď jako prevence před odebráním dětí z problémových

rodin a jejich umístění do dlouhodobějšího opatrovnictví, nebo jako „víkendové volno“ pro dlouhodobé pěstouny, či rodiče dětí náročných na výchovu (např. s tělesným postižením, psychickou poruchou, těžko zvladatelné atp.).

2) Mimořádná/krátkodobá péče

Je potřebná hlavně v naléhavých případech, kdy kvůli naprosto nevyhovujícím podmínkám musí sociální pracovník dítě z rodiny odejmout například uprostřed noci, o víkendu nebo v jinou nečekanou dobu. V pěstounské rodině pak dítě zůstane dokud se podmínky v rodině nezlepší což může trvat jen několik dní, ale také i měsíce.

3) Střednědobá péče (3 až 6 měsíců)

Přemostění mezi životem v dětském domově a v rodině. Umožňuje dítě připravit na život v rodinném kruhu ať už v původní rodině, které se podařilo znovuvytvořit vhodné podmínky pro výchovu a nebo v rodině adoptivní.

4) Dlouhodobá péče (až do plnoletosti dítěte)

Je druhem pěstounské péče jak ji známe v naší zemi.

Je jen poskrovnu dětí, především mládež, které je těžké umístit do opatrovnictví či adoptovat a které nejsou schopny se vrátit do původní rodiny (rodiče je nezvládají, odvrhli je nebo je pro děti nebezpečné v rodině žít). Právě tyto děti však zoufale potřebují náhradní rodinu, která by jim dala pocit bezpečí a lásky. Tato dlouhodobá péče je často velice náročná, ale může dětem pomoci zařadit se do společnosti, což by po výchově dětském domově bylo jen těžko možné.

5) Výchova dítěte příbuzným nebo rodinným přítelem

Dítě své pěstouny zná, a proto je pro něj jednodušší přechod do jejich rodiny než do zcela nového prostředí.

6) Nucené opatrovnictví

Je v podstatě rodinnou alternativou polepšovny. Opatrovníci se o dítě starají a zároveň je pod dohledem soudu. Děti mohou mít omezené vycházky a další omezení určená přímo soudem. Pěstouni pak dohlíží na chování dítěte a snaží se mu pomoci změnit a napravit jeho společensky neakceptovatelné, zažité chování. V milující rodině, kde jsou pěstouni pozitivním vzorem se dítě spíše změní, než v klasické polepšovně, kde jsou vzorem největší výtržníci.

7) Pěstounská péče určená pro matky a kojence

Pomáhá s péčí o kojence hlavně svobodným ještě studujícím matkám a podporuje je v ukončení studia aniž by se dítěte musely vzdát.

2.2.2 Podmínky pro zvláštní poručnictví

Každý žadatel o zvláštní poručnictví musí být starší osmnácti let.

O Zvláštní poručnictví může požádat každý, kdo:

- a) Je opatrovníkem dítěte.
- b) Má prohlášení soudu, že s ním dítě může žít.
- c) Kdokoliv jiný, s kým dítětem žilo nejméně tři roky z posledních pěti let.

Pokud se jedná o dítě v péči ústavu, může o přijetí do pěstounské péče žádat kdokoliv, kdo má souhlas orgánu místní správy, opatrovník určený místní

správou, se kterým dítě žilo alespoň jeden rok před podáním žádosti, a dále každý, kdo má souhlas soudu.

Za povšimnutí stojí, že žadateli o zvláštní poručnictví mohou být jedinci i páry, přičemž žádné omezení v definici páru ve zmíněném zákoně uvedeno není. Znamená to tedy, že žadatelé mohou být v manželském svazku, mohou pouze žít společně nebo že se může jednat také o páry s homosexuální orientací.

2.3 *Přídavky na děti*

Přídavky na děti jsou pravidelnou dávkou, kterou ve Velké Británii dostává každý, kdo vychovává nezaopatřené dítě. Tato dávka je vyplácena každému oprávněnému dítěti a není závislá na výši příjmů rodičů nebo jejich úspor.

Přídavky na děti může dostávat kdokoli, kdo vychovává dítě mladší 16 let, nezaopatřenou osobu mladší 19, resp. 20 let, která buď studuje denním studiem, nebo studuje ve schváleném programu pro 16-17 leté, kteří nedávno opustili školu a jsou registrováni na úřadu práce.

Výše přídavků je následující:

- £ 17,45 týdně pro nejstarší dítě.
- £ 11,70 týdně pro každé další dítě.

Tyto dávky může žadatel dostávat na účet, šekem, poštovní poukázkou, a to buď jedenkrát za měsíc nebo každý týden.

2.4 *Odměna pěstouna*

Vzhledem k tomu, že pěstouny s dítětem nespojují žádná práva a starají de facto o cizí dítě, navíc dostávají odměnu opatrovníka, která se pohybuje v rozmezí £ 103,67-220,08 týdně. Dále mohou žádat o mimořádné dotace např. na školní uniformu, školné, dopravu, narozeninové dárky, ošacení a rekreaci (včetně školních výletů a exkurzí). Všechny dotace jsou přiměřené věku dítěte a sociální institut také proplácí předložené účty.

2.5 *Mezinárodní adopce*

Mezinárodní adopce se stejně jako v České republice řídí Úmluvou o ochraně dětí vypracovanou při Haagské konferenci dne 29. května 1993. Nepovažujeme tudíž za nutné tuto zde znovu dále rozvádět.

3 **PŘEHLED ADOPCE DĚTÍ V ANGLII A VE WALESU V 70., 80. A 90. LETECH MINULÉHO STOLETÍ**

V roce 1971 bylo v Anglii a Walesu adoptováno 21.495 dětí. Toto číslo rapidně klesalo během sedmdesátých let a nadále klesalo i v 80. a 90. letech. Od roku 1998 docházelo v Anglii a ve Walesu k pozvolnému růstu žádostí o adopci dětí prostřednictvím státních institucí. V roce 2002 dosáhl počet adoptovaných dětí 5.485. Až v roce 2003 nastal v tomto trendu zlom, přičemž absolutní pokles žádostí o adopci prostřednictvím soudů ve zmíněném roce činil 2,4 %, což znamená, že soudy v roce 2003 do rodin umístily 5.254 dětí. Pro srovnání uveďme, že v roce 1993 soud vyhověl o téměř čtvrtinu více žádostem! Naopak v roce 1998, kdy bylo adoptováno dětí nejméně (4.617), je v porovnání s rokem 2003 zaznamenán pokles o 16 %.

V letech 1993-2003 rovnoměrně klesal podíl adoptovaných dětí ve věku 5-9 let a 10-14 let. Naopak podíl adoptovaných dětí mezi 1-4 rokem života významně rostl.

Z uvedených 5.254 dětí adoptovaných v roce 2003 se 74 % z nich narodilo mimo manželství. V roce 1993 jich bylo mimo manželství narozeno o 17 % méně. Z uvedeného můžeme nepřímou odvozovat, že poměrově podíl mimomanželsky narozených dětí v Anglii a ve Walesu v letech 1993-2003 stabilně vzrůstal. (Autoři této práce nechtějí polemizovat se skutečností, že celkově se i ve Velké Británii projevuje trend poklesu porodnosti, nicméně při porovnávání počtu dětí

narozených vně i mimo manželství, je trend rození dětí mimo manželský svazek zcela zřejmý.) Tuto domněnku je možné snadno potvrdit údaji z Registru adoptovaných dětí.

V roce 1967 byly ve Spojeném království zákonem umožněny legální potraty, což negativně ovlivnilo počet dětí vhodných k adopci. S tímto poklesem také úzce souvisí realizace zákona o dětech z roku 1975, vzrůstající používání antikoncepce a celková změna společenského klimatu, resp. náhledu společnosti na svobodné matky a nesezdané rodiče.

4 PŘÍJMY A VÝDAJE DĚTSKÝCH DOMOVŮ A DOMÁCNOSTÍ V ČR A VE VB

4.1 *Metodika*

Pro sběr dat, která nám posloužila ke komplexnějšímu náhledu na příjmy a výdaje českých dětských domovů a domácností České republiky a domácností Spojeného království, jsme použili dotazníků, jenž jsou uvedeny v příloze. Data z českých a z britských rodin byla sbírána v září až listopadu roku 2006 a data z dětských domovů byla shromážděna v únoru 2007.

Od všech subjektů jsme se snažili získat informace o počtu dětí, kterým se věnují, v případě domácností navíc kolik z nich je adoptovaných a kolik v pěstounské péči. Dále také o počtu všech členů domácnosti, o celkovém čistém měsíčním příjmu a podílu sociálních dávek na něm. U obou pozorovaných skupin jsme se navíc zajímali o výdaje na bydlení, potraviny, šatstvo, zdravotní péči, vzdělání a komunikaci, do které jsme zařadili nejen mobilní telefonování a připojení k internetu, ale také pevnou linku a televizi. Kromě toho jsme zjišťovali i náklady na dopravu, nákup elektroniky, výlety, hygienické pomůcky, kapesné, výdaje za literaturu a na zájmy.

V neposlední řadě jsme též zkoumali, jaké procento financí náš dotazník nezachytil, tzn. kolik jsou tedy zmíněné subjekty schopny ušetřit, resp. kolik jsou nuceny vyzískat z jiných zdrojů.

Podařilo se nám získat data od čtyřiceti dvou rodin z České republiky, čtyřiceti sedmi z Velké Británie a od šesti ústavů z České republiky. Protože zřizovatelem většiny dětských domovů na území České republiky je stát, resp. jeho instituce, měly by příjmy a výdaje být uveřejňovány s maximální transparentností. Přesto však nebylo od mnoha dětských domovů možné potřebná data získat a pokud ano, jednalo se velice často o data natolik nekonzistentní, že pro naše účely je nebylo možné použít, kupř. některé výroční zprávy. návratnost dotazníků, které jsme opakovaně mnohokrát rozesílali, se pohybovala okolo pěti procent a i odpovědné osoby z dětských domovů, které jsme navštívili osobně, nebyly pro poskytování dat tohoto charakteru příliš otevřené. Potřebná data z dětských domovů z Velké Británie jsou dokonce označena jako přísně tajná, a tudíž nám nebylo umožněno do nich nahlédnout. Přestože jsme ve Velké Británii kontaktovali několik známých a příbuzných, kteří o tato data usilovali, nepodařilo se nám je získat.

4.2 *Analýza příjmů*

4.2.1 **Příjmy dětských domovů**

Jak jsme zmínili výše, v naší analýze jsme zkoumali dvě skupiny. Do první skupiny jsme zařadili dětské domovy z České republiky. Jejich celkový čistý měsíční průměrný příjem ze státní pokladny na jejich provoz byl Kč 382.030,- při průměrném počtu 25,5 chovance, což znamená Kč 15.176,- na chovance na měsíc. Při porovnání tohoto příjmu s běžnou českou rodinou, resp. rozpočtením příjmu rodiny na hlavu, dosahuje tato částka bezmála trojnásobku. Z této částky jsou dětské domovy nuceny zabezpečit a plně pokrýt nejen potřeby dítěte, ale také musí pokrýt náklady na provoz domova (vytápění, vodu, elektřinu, nezbytné opravy, eventuelní rozšiřování domova atd.), platy

a sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců. K personálu dětských domovů ovšem nepatří jen pracovníci bezprostředně se podílející na *výchově* chovanců (sociální pracovníce a *tety*), ale také administrativně techničtí pracovníci (zásobovači, uklízečky, kuchařky, administrativní zaměstnanci, ředitel nebo ředitelka domova apod.).

Mimo tyto pravidelné dotace mají dětské domovy v rámci různých grantů možnost zažádat o jednorázové či krátkodobě kontinuální příspěvky vztahující se ke konkrétním předloženým projektům. Tyto granty mohou být vypsány a garantovány buď ze státních, evropských nebo i soukromých zdrojů. Kromě grantů jako takových mohou dětské domovy snadněji než (pěstounské) rodiny dosáhnout i na dotace jednotlivých ministerstev sloužící jim ke zlepšení dané situace (příspěvky na rekonstrukci objektů domova aj.).

V globálu tedy můžeme předpokládat, že celkové dotace na jednoho chovance, byť nepravidelné, může být ještě vyšší.

4.2.2 Příjmy rodin v České republice a ve Velké Británii

Druhou zkoumanou skupinou byly rodiny z České republiky a z Velké Británie. Při průměrném počtu 4,57 osoby v jedné české rodině se celkový příjem domácností v našem vzorku vyšplhal v průměru na Kč 25.336,- měsíčně, z čehož Kč 5.824,- činily průměrné dávky sociální podpory nejrůznějšího charakteru. Tato částka odpovídá 22,99 % z celkového příjmu. Z výše uvedeného snadno dovodíme, že musí stačit Kč 5.544,- na měsíc na jednoho člena. Rozpočteme-li sociální dávky na hlavu, přispívá náš stát každému členu domácnosti v průměru Kč 462,-. Z těchto čísel je patrné, že rozdíl mezi výdaji, které stát poskytuje dětem v dětských domovech a pěstounským rodinám, je značný.

Příjem jedné domácnosti ve Velké Británii je dle našeho průzkumu v průměru £ 1.709,- měsíčně, což při standardním počtu 3,81 osoby znamená £ 448,78 na hlavu a měsíc. Dávky sociální podpory jsou tedy ve výši 8,77 % z jejich

celkového průměrného příjmu, tedy £ 150,-. Měsíčně tedy britská vláda přispívá svým občanům tímto způsobem okolo £ 13,12.

Pro dokreslení a zpřehlednění příjmů dětských domovů a domácností v České republice je uvádíme v Tab. č. 1.

Celkové příjmy a příjmy na hlavu dětských domovů a domácností v České republice

Druh příjmu	Průměrné příjmy dětských domovů v České republice za měsíc (v Kč)	Průměrné příjmy domácností v České republice za měsíc (v Kč)
Celkový příjem	382 030	25 336
Příjem na hlavu	15 176	5 544

Pozn.: Počet chovanců dětského domova je v průměru 25,5; počet členů jedné domácnosti je 4,57.

Tab. č. 4: Celkové příjmy na hlavu dětských domovů a domácností v České republice.

4.3 *Analýza výdajů*

4.3.1 **Výdaje dětských domovů a rodin v České republice**

Dětské domovy mají oproti rodinám tu teoretickou výhodu, že mohou ve větší míře dosahovat úspor z rozsahu. Z našeho šetření však jasně vyplynulo, že tato výhoda není využívána, resp. úspor z rozsahu dosahováno není. Domníváme se, že tato skutečnost je zapříčiněna nastavením systému ústavní výchovy, který se neobejde bez dodatečných nákladů na zaměstnance, a ty ve finále zkreslují pohled na celkové náklady ústavní výchovy. V procentuálním vyjádření měsíčních výdajů na jednoho chovance vzhledem k celkovým příjmům dopadly dětské domovy vždy mnohonásobně lépe než rodiny. Tato skutečnost je však způsobena tím, že příjmy na jednoho chovance v ústavu jsou bezmála třikrát větší než příjmy, kterých dosahuje průměrná česká

rodina. Z našeho šetření nevyplýnula ani jedna položka, ve které by výdaje dětských domovů na hlavu byly nižší než v rodinách.

Nejnižší zaznamenaný rozdíl ve výdajích je u položky *ubytování* a činí Kč 3,49 na osobu a měsíc. I v této položce však dětské domovy utrácejí více než rodiny. Zarážející pro nás byl především poznatek, že dětské domovy vydávají měsíčně o Kč 2.175,- na jednoho chovance více na *stravování*. Nejinak tomu je i při výdajích za *ošacení*, kde dětské domovy vynakládají v průměru o Kč 671,- na hlavu měsíčně více. V nákladech na *zdravotní péči* byly dětské domovy nákladnější v průměru o Kč 148,- na chovance a měsíc. Na *vzdělávání* vydávají ústavy v průměru o Kč 335,- více. Nedomníváme se však, že z tohoto lze usuzovat, že dětské domovy touto investicí umožňují svým chovancům kvalitnější vzdělání než rodiny. Je všeobecně známo, že úroveň vzdělání dětí z dětských domovů je nižší než úroveň vzdělání dětí, kterou je schopná (nepřímo) poskytnout normálně fungující rodina. Náklady na *komunikaci* na jednoho chovance dětského domova jsou v průměru o Kč 212,- měsíčně vyšší, než náklady za stejnou položku na jednoho člena rodiny. Za *dopravu* na jednoho chovance vydají dětské domovy v průměru o Kč 340,- měsíčně více než rodina. Po bydlení byl druhou položkou, která vykazovala nejmenší rozdíly mezi dětskými domovy a rodinami, *nákup elektroniky*. Činil Kč 19,- na osobu a měsíc. Položka, která vykazovala druhý nejvyšší rozdíl mezi dětskými domovy a rodinami, byly *výlety*, kde rozdíl ve výdajích činil Kč 1.586,-. Do této položky jsme zahrnuli nejen školní a jednodenní výlety, ale také dovolené, léčebné pobyty apod. Výdaje na *hygienu* jsou v ústavech v průměru o Kč 492,- vyšší než v rodinách. Z našich dotazníků také vyplývalo, že dětské domovy dávají dětem v průměru vyšší *kapesné*, než dostávají děti v rodinách, a to průměrně o Kč 229,- měsíčně na hlavu. Za *literaturu* a za *zájmy* jsou v ústavech vydávány částky v průměru o Kč 96,-, resp. Kč 177,- měsíčně a hlavu vyšší než v rodinách.

Pro lepší pochopení uvádíme navíc přehled rozdílu výdajů dětských domovů a domácností České republiky v korunovém a procentním vyjádření navíc i v následující tabulce.

Přehled rozdílu výdajů dětských domovů a domácností České republiky v korunovém a v procentním vyjádření

(dětské domovy mínus domácnosti)

Druh výdaje	Rozdíl mezi výdaji dětských domovů a výdaji domácností v České republice na osobu (v Kč)	Rozdíl mezi výdaji dětských domovů a výdaji domácností v České republice na osobu (v %)
Ubytování	3	5,11%
Stravování	2 175	5,19%
Ošacení	671	1,46%
Zdravotní péče	148	0,97%
Vzdělání	335	2,24%
Komunikace	212	0,93%
Doprava	340	1,38%
elektroniky	19	0,75%
Výlety	1 586	0,77%
Hygiena	492	0,82%
Kapesné	229	0,43%
Literatura	96	0,31%
Zájmy	177	0,38%

Tab. č. 5: Přehled rozdílu výdajů dětských domovů a domácností České republiky v korunovém a v procentním vyjádření (dětské domovy mínus domácnosti).

Pro doplnění uvádíme tabulku výdajů dětských domovů a výdajů domácností v České republice:

Výdaje dětských domovů a domácností v České republice

Druh výdaje	Výdaje dětských domovů			Výdaje domácností v České republice		
	Měsíčně celkem (v Kč)	Měsíčně na hlavu (v Kč)	Měsíčně z celku na hlavu (v %)	Měsíčně celkem (v Kč)	Měsíčně na hlavu (v Kč)	Měsíčně z celku na hlavu (v %)
Ubytování	28 987,00	1136,75	0,34%	5179	1 133,26	5,45%
Stravování	87 550,00	3433,33	0,78%	5750	1 258,21	5,97%
Ošacení	25 670,00	1006,67	0,20%	1536	336,11	1,66%
Zdravotní péče	9 888,00	387,76	0,12%	1095	239,61	1,09%
Vzdělání	23 087,00	905,37	0,30%	2607	570,46	2,54%
Komunikace	10 717,00	420,27	0,14%	952	208,32	1,07%
Doprava	16 838,00	660,31	0,18%	1464	320,35	1,56%
Elektronika	4 258,00	166,98	0,07%	674	147,48	0,82%
Výlety	45 862,00	1 798,51	0,42%	970	212,25	1,19%
Hygiena	17 587,00	689,69	0,16%	905	198,03	0,98%
Kapesné	8 662,00	339,69	0,09%	504	110,28	0,52%
Literatura	4 235,00	166,08	0,04%	319	69,8	0,35%
Zájmy	7 033,00	275,8	0,11%	451	98,69	0,49%

Tab. č. 6: Výdaje dětských domovů a domácností v České republice.

4.3.2 Výdaje rodin v České republice a rodin ve Velké Británii

Vzhledem k rozdílnosti měn, mezd, cen a životní úrovně v České republice a ve Velké Británii není vhodné použít pro srovnávání přímého přepočtu dle aktuálního směnného kurzu. Rozhodli jsme se tedy použít procentního srovnání výdajů v České republice a ve Velké Británii na osobu z celkového příjmu dané rodiny.

V našem reprezentativním vzorku čítala ve Velké Británii jedna domácnost v průměru 3,81 osob, tzn. o 0,76 osoby méně než v našem vzorku České republiky. Průměrný měsíční příjem britské domácnosti byl £ 1.709,-, což znamená £ 448,78 na osobu a měsíc. Průměrné procentuelní výdaje, kromě nákladů na *komunikaci, kapesné, literaturu* a *zájmy*, které se liší jen o cca ¼ procenta, vypovídají o tom, že česká rodina musí vynaložit více prostředků na živobytí než rodina britská. (Tuto skutečnost potvrzuje i položka *dotazníkem nezachycené*

finance.) Pouze ve výdaji na *ubytování* jsou britské domácnosti znevýhodněny a nuceny vydat v průměru o 0,05 % na hlavu z celkového příjmu na měsíc více, než domácnosti české. Podrobné členění je uvedeno v následující tabulce.

Výdaje na jednotlivce v českých a britských rodinách za měsíc (v % na hlavu z celkového měsíčního příjmu rodiny)

Druh výdaje	Země		Celkový rozdíl výdajů v ČR a ve VB
	Česká republika	Velká Británie	
Ubytování	5,45%	6,00%	-0,55%
Stravování	5,97%	5,50%	0,47%
Ošacení	1,66%	0,28%	1,38%
Zdravotní péče	1,09%	0,23%	0,86%
Vzdělání	2,54%	0,85%	1,69%
Komunikace	1,07%	0,58%	0,49%
Doprava	1,56%	0,76%	0,80%
Elektronika	0,82%	0,11%	0,71%
Výlety	1,19%	0,35%	0,84%
Hygiena	0,98%	0,25%	0,73%
Kapesné	0,52%	0,46%	0,06%
Literatura	0,35%	0,26%	0,09%
Zájmy	0,49%	0,30%	0,19%

Tab. č. 7: Výdaje na jednotlivce v českých a britských rodinách za měsíc (v % na hlavu z celkového měsíčního příjmu rodiny).

4.4 Výdaje dětských domovů v České republice a dětských domovů ve Velké Británii

Bohužel poskytnout srovnání dětských domovů v České republice a ve Velké Británii není možné, neboť, jak již bylo uvedeno výše, tato data o příjmech a výdajích týkajících se dětských domovů ve Velké Británii jsou považována za důvěrná.

4.5 *Dotazníkem nezachycené finance*

Přestože jsme se v našem dotazníku snažili pokrýt co nejširší spektrum výdajů, nepodařilo se nám zahrnout do něj všechny. To se projevilo při konečné kontrole, kdy jsme zjistili, že ne všechny finanční prostředky jsou využity do 100 %. Předpokládáme, že tyto prostředky mohou být kupř. financemi ušetřenými, ztracenými apod. U dětských domovů jsou tyto finance ve výši 27,45 % z celkových příjmů, u domácností České republiky 4,24 % a u domácností Spojeného království 41,76 %.

Zajímavá je také ta skutečnost, že z údajů uvedených v dotaznících jsme zjistili 14 rodin v České republice, ale jen 3 ve Velké Británii, které svůj rozpočet překračovaly. Znamená to tedy, že z našeho vzorku žije v České republice 33,33 % domácností na dluh, zatímco ve Spojeném království je jich 6,38 %.

Závěr

Cílem naší práce bylo zhodnotit situaci pěstounských rodin a ústavů zabývajících se náhradní rodinnou péčí na území České republiky a Spojeného království. Domníváme se, že vytyčeného úkolu jsme se zhostili s maximálním nasazením a i celkové výsledky, ke kterým jsme se dopracovali, o tom vypovídají.

Týmová práce tohoto charakteru nás velice obohatila, neboť jsme jako studenti ekonomie byli nuceni abstrahovat od permanentního, až bezohledného zaměření na finance, vstupy, výstupy, maximální růst přetvářené veličiny apod. Abychom pojali celou hloubku problému, byli jsme nuceni přihlížet také k socioekonomickému prospěchu nejen pro jednotlivce, ale také pro společnost. Jednalo se tedy spíše o veličiny kvalitativní, nevyčíslitelné a každý člen týmu měl tendenci vyhodnocovat je leckdy jinak.

V neposední řadě jsme byli nuceni přizpůsobovat své nároky a nápady skupině jako celku. V některých chvílích to bylo velmi nepříjemné, ale na druhou stranu vždy obohacující. Díky týmové spolupráci byl také vytvořen synergický efekt, díky němuž jsme se mohli více věnovat drobným nuancím a rozdílům a lépe si je uvědomit.

První fáze práce spočívala ve zmapování legislativy obou států. Při této činnosti jsme byli nuceni ponořit se do zákonů upravujících náhradní rodinnou péči. Legislativa obou států má své jasné výhody i nevýhody. Předností legislativy české by jistě byla snaha úředníků o co nejdůkladnější prověření potencionálních pěstounů či adoptivních rodičů. S tímto krokem nemůžeme než souhlasit, neboť úřady si musí být jisté, komu jsou děti svěřovány a co jim jejich nová rodina může nabídnout. Na druhou stranu je takto hluboká kontrola vykoupena nesmírně bolestivým čekáním na zařazení dítěte do rodiny. Od jedné pěstounské rodiny z Moravy jsme se kupř. dozvěděli, že legislativní nároky zdržovaly jejich adoptivní dcerku romského původu v ústavu více než tři roky. Tímto

a podobným přístupem jsou zraňovány především děti, které jsou v ústavech často drženy jako velmi malé. Ústavní výchova jim není s to zabezpečit rovnoměrný psychomotorický vývoj a děti tímto přístupem zbytečně strádají. V lepším případě jsou pak později jako citově částečně oploštěné nabídnuty k adopci či do pěstounské péče, přičemž i přes veškerou snahu náhradních rodičů se u nich v určité míře objevuje deprivace nebo jsou jinak poznamenány (neschopnost zařadit se do kolektivu, skrytá či zjevná agrese, neschopnost navazovat zdravé kontakty atp.). Je pravdou, že se v českých ústavech vyskytuje většina dětí, které nejsou *právně volné*, ale o to více nás provokuje otázka, zda by zákonodárci neměli uvést v život takové zákony, které umožní tyto děti buď k náhradní rodinné péči trvale, nebo alespoň na přechodnou dobu poskytnout.

Britská legislativa je o poznání benevolentnější a flexibilnější. Děti umožňuje do rodin umisťovat operativněji a třeba i na kratší dobu a pružnější je i v případech, kdy je s dětmi v jejich původních rodinách nevhodně zacházeno, a jsou tak vystaveny nevyhovujícímu prostředí. I počet dětí, jejichž osud je ve Spojeném království spjat s ústavní výchovou se snaží tamní úředníci redukovat na minimum. Musíme dodat, že úspěšně. Jako příklad by mohla sloužit celá plejáda náhradní rodinné péče, konkrétněji péče pěstounské, která umožňuje děti zařazovat do rodin i v případech, které by v České republice nemohly uspět (jejich přehled je uveden v kapitole 2.2).

Další nevýhodou je podle nás obecné chápání pěstounské péče jako takové. Široká veřejnost v našem státě na ní často pohlíží jako na jakýsi druh přivýdělnku k zaměstnání, což jistě znevažuje tuto záslužnou službu společnosti. Nechceme tím tvrdit, že je toto řešení náhradní rodinné péče pro samotného pěstouna finančně nějak zvláště výhodné, či nevýhodné. V případě větších nároků na kvalifikaci a odbornou připravenost profesionálních pěstounů by pak následně mohl být tento institut i lépe finančně hodnocen. Veřejností by pak mohl být

chápán jako jistý druh zaměstnání, a tudíž pak i společností lépe přijímán i oceňován, a následně by se i zvýšila poptávka po něm. Jde nám přeci v první řadě o zabezpečení kvality výchovy. Zvýšení pouze finančních dotací bez potřebného zvýšení nároků na kvalitu by též bylo kontraproduktivní.

Všeobecně známým faktem je, že děti, které od malička vyrůstaly v dětském domově či v jiném ústavu suplujícím rodinnou péči, mají problém s pozdějším zařazením se do společnosti. Člověk jako tvor společenský se mezilidským vztahům učí především z příkladu, z pozorování a z vlastní zkušenosti. Tento proces označujeme jako proces socializace. Není-li jedinci umožněno zařadit se do osvědčeného rodinného modelu co nejdříve po narození, hrozí akutní nebezpečí, že dotyčný pak nebude schopen řádných mezilidských vztahů. Sebelepší ústavní výchova však není nikdy s to suplovat výchovu rodinnou. V ústavní péči je největší důraz kladen na hmotné zabezpečení jedince do 18. roku života, a to v některých oblastech silně nadstandardním způsobem. Dětské domovy často dětem dopřávají komfort, kterému by se jim nedostalo, kdyby vyrůstaly v průměrné rodině. Toto jistě zůstane problémem pro dítě v jeho dospělosti, kdy zažitý nadstandard bude vyhledávat a na společnosti vyžadovat. Vyšší komfort jim však teplo rodiny rozhodně nahradit nemůže.

Důkazem určité *sociální nezařaditelnosti* dětí vychovaných v dětských domovech je jistě ta skutečnost, že značné procento z nich se ve velice krátké době stává klienty vězeňských zařízení či léčeben nejrůznějších závislostí, neboť jsou daleko zranitelnější než děti z *klasických* rodin. Pochopitelně nejsou v rodinách, které se později snaží založit, schopni vytvořit vyhovující prostředí pro výchovu svých dětí, kteří se pak nezdědka ocitají v dětských domovech jako jejich rodiče. Tento *začarovaný kruh* je však v České republice po legislativní stránce spíše podporován, než aby se objevovaly tendence ho přetnout. Zajisté se jedná o běh na dlouhou trať, ale zaměříme-li se jen a pouze na finanční aspekt a nákladnost ústavní výchovy, stojí to za to.

V projektu *Proměna*⁴ se dočteme, že, dle dat z roku 2000, se průměrné výdaje na jedno dítě v ústavu rovnají Kč 249.000,-. (Sice se jedná o údaj staršího data, nicméně se nám i přes veškerou snahu nikde nepodařilo zjistit čísla aktuálnější. Nedomníváme se, že v průběhu sedmi let situace doznala razantnějších změn.) Ve stejné práci se také dozvídáme, že náklady na jednoho uživatele služeb domů na půl cesty jsou Kč/uživatel/rok 100.000,- (70-80 % uživatelů jsou převážně absolventi ústavní výchovy) a azylových domů Kč/osobu/rok 60.000,- (25 % klientů jsou převážně absolventi ústavní výchovy). Mnoho chovanců dětského domova se dostává na pomyslné dno společnosti a poté, mají-li štěstí, často i do protidrogových nebo protialkoholních léčení či specializovaných zdravotnických pracovišť, která jsou také placena ze státní pokladny. Pro úplné vyčíslení nákladů na jednoho chovance v dětském domově v dlouhém období, je zapotřebí započítat i daně a odvody na sociálních dávkách, které, co by nepracující, státu nemusí odvádět. Ztráty z event. trestné činnosti snad ani v celorepublikovém měřítku objektivně vyčíslit nelze.

*Při neexistenci kategorie zisku je možno zjišťovat efektivitu jednotlivých modelů náhradní rodinné péče poměřováním veličin vstupů a výstupů. Zatímco vstupy lze vyjádřit kvantitativně, výstupy nemají hmotnou nebo finanční povahu, jde spíše o užitek. Užitek náhradní péče lze neekonomicky vyjádřit poměrně jednoduše: Děti vychované mimo vlastní rodinu mají vyrůst v samostatné dospělé jedince schopné uplatnění v běžné společnosti, a to ve všech rolích, které jsou pro život člověka a společnosti významné (role občana, člena rodiny, pracovníka a vlastníka). Efektivnost každého jevu i procesu je vždy výsledkem vztahu mezi velikostí výstupů vkládaných do realizace tohoto jevu i procesu, a velikostí výstupů, které z realizace tohoto jevu vychází.*⁵

⁴ SVOBODOVÁ, Michaela, VRTBOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *Proměna: projekt pro proměnu ústavní a náhradní rodinné péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha. 2002. 64 s.

⁵ SVOBODOVÁ, Michaela, VRTBOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *Proměna: projekt pro proměnu ústavní a náhradní rodinné péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha. 2002. 64 s.

Společenská ztráta ekonomického rázu může tedy na jedno dítě, které projde ústavní výchovou, jít do mnoha miliónů korun. Tyto peníze jsou buď přímo nebo nepřímo vydávány ze státní kasy, potažmo z kapes daňových poplatníků.

Na druhou stranu děti, které jsou z ústavní výchovy zavčas uvolněny a jsou uvedeny do prostředí rodiny, jsou svým okolím spíše determinovány k tomu, aby společnosti, resp. státu, prospívaly a přispívaly svým jednáním k jeho všestrannému rozvoji.

Veškerá ekonomická kritéria tedy nasvědčují, že státu by se mnohonásobně vyplatilo investovat do kvalitních profesionálních pěstounských rodin, které by tak zabezpečovaly zdravý růst a vývoj dětí od ranného dětství až do dospělosti. Z naší analýzy i z případové studie uvedené v příloze jasně vyplývá, že stát, potažmo jeho instituce, nevynakládají peníze určené na náhradní rodinnou péči efektivně a ani z daleka ne s péčí řádného hospodáře. Oproti tomu rodiny jsou schopny alokovat finanční zdroje daleko lépe a i výsledky rodinné výchovy jsou pro společnost přínosnější.

Kladů i záporů ústavní i rodinné výchovy bychom jistě našli ještě celou řadu; stejně tak jako jejích příznivců i odpůrců. Model klasické, stovkami generací prověřené rodiny je však nenahraditelný a přestože se již mnoho režimů i myslitelů snažilo tuto skutečnost napadnout, dříve či později museli kapitulovat a uznat, že jen ze zdravých rodin mohou povstávat zdraví občané, které budou zakládat zdravé rodiny...

ZDROJE INFORMACÍ A POUŽITÁ LITERATURA

- 1) Martin Krška, odd. Public Relations OPR MH. *Informační server Hlavního města Prahy* [online] 3.5.2006, [cit. dne 2006-10-09]. Dostupné z: <[http://www.praha-mesto.cz/\(xqgqqk45tqfsgzjszjtpde55\)/default.aspx?ido=5188&sh=190902107](http://www.praha-mesto.cz/(xqgqqk45tqfsgzjszjtpde55)/default.aspx?ido=5188&sh=190902107)>.
- 2) ARXON c2006. *SOS dětské-vesničky ČR* [online], poslední revize 8.12.2006. [cit. 2007-02-12]. Dostupné z: <www.sos-vesnicky.cz>.
- 3) *ZDRAVÁ RODINA: příloha deníku Bohemia, Rovnost a Večerníku Praha*, Praha: Dům medicíny, s. r. o., 1998-. Vychází měsíčně, č. 7-8/99, str. 9. ISSN nebylo uvedeno.
- 4) SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2003. 144 s. ISBN 80-86552-62-4.
- 5) *NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE: česko-slovenský časopis*, Praha. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1997-. Č. I/2003, str. 26. ISSN 1212-3765.
- 6) SVOBODOVÁ, Michaela, VRTBOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *Proměna: projekt pro proměnu ústavní a náhradní rodinné péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha. 2002. 64 s.
- 7) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (nová úprava v roce 2006 vydaná pod zák. č. 134/2006 Sb. – platná od 1. 6. 2006).
- 8) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.

- 9) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- 10) Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (přijata dne 29. 5. 1993 v Haagu).
- 11) Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte (přijata dne 20. listopadu 1989 v New Yorku).
- 12) Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod, v platném znění (je součástí zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění).
- 13) Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění.
- 14) Uma Mehta, Essex County Council, *The Law Society, The New Law of Adoption – an overview of the Adoption & Children Act 2002* [online], dokument vydán 31. října 2005 [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <http://www.lawsociety.org.uk/secure/file/152582/e:/teamsite-deployed/documents//templatedata/Policy/Issued%20guidance/Documents/lawreform/newlawadoptionessexcc.pdf>.
- 15) © Crown copyright 2002, *Directgov* [online], poslední revize 2.11.2006, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Bfsl1/BenefitsAndFinancialSupport/DG_10018777.
- 16) © Crown copyright 2002, *Directgov* [online], poslední revize 2.11.2006, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Parents/AdoptionAndFostering/DG_4019657.

- 17) © Crown copyright 2002, *Directgov* [online], poslední revize 2.11.2006, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: <http://www.direct.gov.uk/en/Parents/AdoptionAndFostering/DG_10021340>.
- 18) © Crown copyright 2002, *Directgov* [online], poslední revize 2.11.2006, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: <http://www.direct.gov.uk/en/Parents/AdoptionAndFostering/DG_10021345>.
- 19) © Crown copyright 2002, *Directgov* [online], poslední revize 2.11.2006, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: <http://www.directgov.gov.uk/en/Parents/AdoptionAndFostering/DG_10027536>.
- 20) *British Association for Adoption & Fostering* [online], Copyright BAAF and its suppliers © 1999-2007. <<http://www.baaf.org.uk/index.shtml>>.
- 21) © Crown copyright 2002, *Adoption and Children Act 2002* [online], 13.12.2002, [cit. 2007-01-12]. Dostupné z: <<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2002/20020038.htm#aofs>>.
- 22) *National statistic online*, [cit. 2006-09-12]. Dostupné z: <<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=592>>.
- 23) © adoption-net.co.uk 2000-2006, *Adoption and fostering in the UK on the Internet* [online], [cit. 2006-09-12]. Dostupné z: <<http://www.adoption-net.co.uk/>>.

PŘÍLOHY

PŘÍPADOVÁ STUDIE	59
1.1 PŘEDSTAVENÍ MANŽELŮ KRAUSOVÝCH	60
1.2 ZMĚNA PO ROCE 1989.....	60
1.3 FINANČNÍ A EXISTENČNÍ SITUACE RODINY	61
1.4 HLEDÁNÍ VHODNÉHO BYDLENÍ (OBČANSKÉ SDRUŽENÍ ČESKÝ SIROTEK)	62
1.5 DESET DĚTÍ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	64
1.6 INDIVIDUÁLNÍ PŘÍSTUP K DĚTEM V RODINĚ	67
1.7 PŘÍSTUP K DĚTEM V ÚSTAVECH	68
1.8 ZÁVĚR PŘÍPADOVÉ STUDIE	68
DOTAZNÍK PRO BAKALÁŘSKOU PRÁCI URČENÝ RODINÁM	70
DOTAZNÍK PRO BAKALÁŘSKOU PRÁCI URČENÝ DĚTSKÝM DOMOVŮM	75
DOTAZNÍKY PRO ŽADATELE O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI.....	77
DOTAZNÍK (ČÁST B).....	81
DOTAZNÍK PRO ŽADATELE O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI.....	81
DOTAZNÍK (ČÁST C).....	83
DOTAZNÍK PRO ŽADATELE O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI.....	83
DOTAZNÍKY PRO ŽADATELE PRO ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ VHODNÝCH STÁT SE OSVOJITELI NEBO PĚSTOUNY	85
DOTAZNÍKY PRO ŽADATELE PRO ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ VHODNÝCH STÁT SE OSVOJITELI NEBO PĚSTOUNY	86
DOTAZNÍKY PRO ŽADATELE PRO ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ VHODNÝCH STÁT SE PĚSTOUNY	87

„V nebi je radost nad jedním zachráněným větší, než nad 99 těmi, kteří o záchranu nestojí“⁶

PŘÍPADOVÁ STUDIE

Zajímavým příkladem náhradní rodinné péče je případ manželů Krausových. Jejich příběh je jasným důkazem toho, jak neochotné jsou státní orgány vůči novým myšlenkám a soukromé iniciativě konkrétních pěstounů. Vinou státních orgánů a nedokonalých zákonů ČR nemohou realizovat téměř geniální myšlenku pomoci dětem v pěstounské péči způsobem, jaký nemá v České republice v tomto pojetí obdoby. Jedná se o tzv. *Chráněné bydlení* pro děti z pěstounských rodin, které nejsou bez pomoci zařaditelné do života.

Tuto funkci by měly částečně zabezpečovat stále více propagované *Domy na půli cesty*, nebo iniciativy některých jednotlivých dětských domovů. Tyto snahy jistě směřují k jednomu ze způsobů řešení této problematiky, avšak myšlenka chráněného bydlení nabízí něco navíc. Dává dítěti možnost zůstat i v dospělosti v kontaktu se svou pěstounskou rodinou, která se často stává jejich opravdovou rodinou hlavně po citové stránce. V případě, že jedinec vychovaný v pěstounské rodině založí svou vlastní rodinu a bude mít děti, vzniknou zde vazby kopírující vztah rodičů, prarodičů a vnoučat. Celkový *útvár* pak věrně simuluje klasickou rodinu s více generacemi, i příbuzenskými vztahy v pobočných liniích. Takto vzniklá rodina pak zabezpečí větší stabilitu budoucího života dětí z pěstounské péče. To by měl být konečný požadovaný stav, tedy naprosté včlenění opuštěných dětí do společnosti, ke kterému by měl celý systém náhradní rodinné péče směřovat.

6 Doc. Matějček, přednáška na téma Pěstounská péče, Brno, 1989

(parafrázován verš z Bible, Nového zákona, Lukášova evangelia, patnácté kapitoly, sedmého verše: „Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.“)

1.1 Představení manželů Krausových

Vztah k rodině je u této manželské dvojice zřetelný již od počátku. Oba pochází ze čtyř sourozenců. Vzdělání s maturitou sice nemají ani jeden z nich, avšak jako příčina se zde nabízí fakt, že jejich silné náboženské přesvědčení nemohlo být za minulého režimu tolerováno. Po svatbě bydleli na vesnici, kde se jim narodily čtyři děti, z nichž všechny mají dokončené středoškolské nebo úplné středoškolské vzdělání.

Tento manželský pár se již za dob totalitního režimu angažoval v místních sdruženích zabývajících se výchovou mládeže. Hlavně pak v tehdejší Turistickém oddíle mládeže (TOM) a zájmových kroužcích v místní základní škole. Činnost zde dětem zpestřovali zajímavými a na tehdejší dobu pokrokovými projekty jako např. výuka vaření podle zásad zdravé výživy, simulace jakési kvalitnější rodinné výchovy, organizování letních táborů se snahou naučit zde děti vše, co je pro ně potřebné v dospělosti; včetně sexuální výchovy vedené citlivým avšak pokrokovým způsobem. Díky této činnosti a se dostali do spolupráce i s novinářem Radkem Johnem, který se tehdy věnoval hlavně pořádání přednášek o drogách a nebezpečí pohlavních chorob a nemoci AIDS. Jejich práce s dětmi v Oddíle a v místní základní škole ho velmi zaujala. A není divu, neboť toto pojetí výchovy mládeže a otevřený přístup k tématům o rodině, o sexu, o drogách a o pohlavních chorobách byl v době minulého režimu nejen neobvyklý, ale v takovéto míře a způsobu podání snad i nepřijatelný. K jejich výstřednosti však přispíval i fakt, že jsou oba manželé věřící. To byl také důvod, proč za minulého režimu nemohli dostat žádné dítě do náhradní rodinné péče.

1.2 Změna po roce 1989

Po roce 1989 se jim naskytla možnost stát se pěstouny. Během následujících několika let přijali do pěstounské péče celkem deset dětí. Nezalekli se ani toho,

že většina z nich jeví známky těžkých psychických poruch nebo jsou tělesně postiženy.

Během těchto let také poskytli útočiště dítěti coby pěstouni na přechodnou dobu. Kojenecký ústav je o to požádal, neboť děvčátko, které bylo určeno k adopci do Švédska, se začalo vinou neosobního přístupu v dětském domově jevit jako mentálně postižené. V takovém případě by adopce neproběhla. Kojenecký ústav se tedy uchýlil k tomuto, u nás tehdy bohužel neobvyklému řešení. (Po týdnu pobytu dítěte v rodině se ukázalo, že je zcela normální a adopce byla uskutečněna. V současnosti žije děvčátko ve Švédsku a nejeví žádné známky mentálního postižení.) To by ale jistě nebylo možné bez obětavosti tohoto pěstounského páru. Ve světě je již dnes myšlenka profesionální pěstounské péče na přechodnou dobu dávno uvedena do praxe avšak v ČR na svou chvíli teprve čeká.⁷

1.3 Finanční a existenční situace rodiny

Otec, který začal po revoluci soukromě podnikat aby zajistil rodině lepší ekonomické podmínky, musel svou činnost ukončit, neboť péče o vlastní i svěřené děti byla příliš náročná. Tím se ovšem dostává celá rodina do nepříjemné finanční situace. Otce nikdo nezaměstná, neboť většina zaměstnavatelů vyžaduje větší pracovní nasazení než je schopen vydat a nebo zaměstnavatel nabízí nevhodné finanční podmínky, které nevykompenzují případný ušetřený čas věnovaný rodině a hospodářství.

Nabízí by se logicky otázka proč otec pečující o deset dětí v pěstounské péči nemůže zůstat doma a stát se rovněž profesionálním pěstounem stejně jako jeho žena. To ovšem naše zákony neumožňují. Pěstounský příspěvek může pobírat vždy jen jeden z rodičů. Zřejmě se předpokládá, že pěstounka zvládne péči o deset tělesně a duševně postižených dětí sama a manžel bude vydělávat. Ten je však

⁷ NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE: česko-slovenský časopis, Praha. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1997-. Č. I/2003, str. 26. ISSN 1212-3765.

v reálu nucen pomoci manželce. Nemá tak nárok ani na sociální dávku ve výši životního minima. Pěstounské dávky, které rodina dostává na tělesně postižené děti, jsou totiž samozřejmě vyšší životní minimum na zdravé dítě, a rodina tak dostává částku vyšší než je částka, kterou poskytuje odbor sociální péče pro rodinu s deseti dětmi.

Manželé se však nenechávají odrazovat a uskromňují své nároky tak, aby se vešli do rozpočtu, který se skládá z dávek sociální péče dětí a příspěvku jednoho pěstouna. Ten pro celou rodinu činí necelých Kč/měsíc 90.000,-. Tato částka se jako příjem pro jednu rodinu může jevit jako závratná, ale uvážíme-li její početnost a nezbytné náklady spojené se speciálními potřebami dětí, nehledě na výši příjmu na dítě v dětském domově, musíme konstatovat, že rozhodně není vysoká.

Velkým kladem, kterého tato rodina může využít, je zručnost obou manželů i vlastních dětí a fakt, že bydlí na vesnici, kde značná část potřeb může být pokryta samovýrobou a pěstitelstvím.

1.4 Hledání vhodného bydlení (Občanské sdružení Český sirotek)

Původní bydlení v rodinném domku vyhovovalo rodině jen do té doby, než se u svěřených dětí projevila touha založit vlastní rodinu, osamostatnit se a budovat si vlastní zázemí. To by jako postižení mentálně i fyzicky bez pomoci těžko zvládli (přestože jak už bylo řečeno, stát počítá právě s touto variantou). Manželé se proto rozhodli opatřit pozemek, na kterém by bylo možné svépomocí postavit několik menších dřevěných domků. Uskutečnění by vedlo k vytvoření jakési pěstounské kolonie. Výstavba jako taková by nebyla nijak náročná, neboť řemeslně zručný otec a ve stejném duchu vychovaní chlapci již ve stávajícím místě bydliště takto jeden domek vybudovali. Problémem však zůstávají finance, kterých se z rozpočtu daří ušetřit jen nepatrně.

V první řadě se ukázalo jako velký problém získání pozemku. Byla jim sice nabídnuta možnost nákupu pozemku ze státního pozemkového fondu s výhodou odkladu splátek až na 30 let, problémem ale bylo najít takovou státní půdu, kterou by bylo možné koupit. V případě, že projevíli o nějaký pozemek zájem, musela být totiž půda nabídnuta nejdříve místním obyvatelům, a teprve v případě nezájmu místních mohlo dojít ke koupi. Jelikož byl o takto nabízené pozemky velký zájem, ukázala se tato cesta jako neschůdná.

Dalším problémem bylo samozřejmě získání prostředků na koupi. Po neúspěšných pokusech o získání jednorázové dotace od státu na již dopodrobna vypracovaný projekt se rozhodli zvolit cestu půjčky od komerčního ústavu. I to se ukázalo jako nešťastné. I přesto, že nabízeli jako ručení dva domy o daleko vyšší hodnotě, získání Kč 1.800.000,- pro ně bylo jako pro fyzické osoby nemožné.

Tyto komplikace je přivedly na myšlenku založení občanského sdružení Český sirotek. Jakožto občanské sdružení se obrátili na Ministerstvo obrany ČR s prosbou o získání některého bývalého vojenského objektu. Ministerstvo obrany jim konečně jako první instituce vyšla vstříc a nabídla jim obratem tři objekty, a to zdarma jako sponzorský dar pro Sdružení. V roce 2002 tedy konečně získali bývalý vojenský objekt na Písecku s budovou určenou ke kompletní rekonstrukci. Budova se nachází na samotě a přiléhá k ní dostatečný pozemek vhodný pro event. výstavbu dřevěných domků pro osvojené děti. Výstavba je však v tuto chvíli opět zastavena kvůli nedostatku financí. Jelikož české zákony ani organizace takovéto iniciativy neznají a ani je nemají zájem podporovat, byly odmítnuty i žádosti o finanční pomoc vznesené na Fond ohrožených dětí, Výbor dobré vůle ale jiná sdružení, která se mají zabývat pomocí dětem.

Sdružení Český sirotek si neklade za cíl pomoci pouze dětem, které jsou v náhradní rodinné péči v rodině Krausů. Ve svých stanovách má uvedenu i možnost nabídnout výstavby domků na pozemku i jiným pěstounským rodinám

se stejným problémem. Chce tak systematicky přispívat ke snadnějšímu včleňování takto ohrožených dětí na prahu dospělosti do společnosti.

Nabídnutí pomoci a zázemí pro zakládání rodin dětem vychovaných formou pěstounské péče je jistě převratná myšlenka. Bylo by pro společnost velice užitečné, kdyby takto vychované děti mohli po dosažení osmnáctého roku založit rodiny, a to stále pod dohledem svých bývalých pěstounů. Tato myšlenka *chráněného bydlení* však nemůže být uskutečněna bez systematické finanční podpory státu. Absence této podpory však Sdružení nutí zadlužovat se a získávat tak finanční prostředky na materiál, výstavbu a rekonstrukci objektu po malých částkách.

1.5 Deset dětí v pěstounské péči

Po roce 1989 se v České republice začala zpřístupňovat a praktikovat pěstounská péče. Manželé ihned projevíli o tuto záležitost veliký zájem, a to i přes to, a nebo právě proto, že již měli své vlastní čtyři děti.

Na přednášce doc. Matějčka v Brně na téma Pěstounská péče jim byl shodou okolností nabídnut do péče chlapec s tělesným postižením (o berlích). Manželé po nepatrném zaváhání (chlapec byl tělesně postižený) souhlasili a do dvou měsíců přijali do rodiny první dítě, tehdy pětiletého Míru.

První co je po přijetí chlapce překvapilo, bylo nedbalé jednání úřadů. Sami byli zaskočeni tím, že nemuseli absolvovat žádnou psychologickou přípravu ani vyšetření. Podstoupili pouze psychologická sezení, jejichž účelem bylo spíše zjistit jaké dítě si přejí, což pro ně v jejich případě nebylo nijak přínosné. Neobjevil se nikdo, kdo by je na novou situaci připravil a to ani z hlediska potřeby speciální péče o postiženého chlapce. Museli si tedy informace získávat sami. Velikou pomocí jim v těchto počátcích byli i jejich vlastní děti.

Během prvního roku pěstounské péče prodělal chlapec operaci šlach, která odhalila ještě další vadu a to vykloubené obě kyčle. Operace následně vedla

k rapidnímu zlepšení jeho stavu. Zůstane otázkou zda by se chlapci dostalo takové zdravotní péče a pozornosti i v případě, že by zůstal v péči ústavu. Rodinu však tyto komplikace neodradily od přijetí hned dalších dvou dětí, tentokrát dívek, Esterky a Lucinky.

Lucka byla roční holčička bez jedné horní končetiny, romského původu, narozena s tělesnou vadou, tzv. výhřezem dutiny břišní. Ani v tomto případě jim nikdo nedal žádné instrukce ani doporučení. Až v dívčiných pěti letech se shodou náhod dozvěděli, že u této dívky byla již bezprostředně po narození zanedbána lékařské péče a Lucka byla bezodkladně operována.

Záhy po těchto dvou děvčátkách přijali manželé do rodiny další holčičku a následně chlapce. I přes žádost manželů, že si nepřejí dítě s duševní poruchou (jejich jedinou podmínkou bylo, že děti budou pohyblivé, resp. trvale neležící a bude s nimi možné komunikovat – dohodnout se) jim byl dán do péče chlapec, o kterém úřady tvrdily, že je pouze opožděný (všechny děti v ústavech jsou přeci opožděné), ale nakonec se ukázalo, že má těžké mentální postižení (oligofrenii⁸). Ani v tomto případě se jim ze strany úřadů nedostalo žádné odborné pomoci. Chlapec nespolupracoval, ubližoval ostatním dětem a ve svých třech letech byl stále ještě na plenách a tekuté stravě. Dodnes nesnáší kolektiv, je agresivní, částečně autista. Sami pěstouni tvrdí, že místo něho mohli v této rodině najít

8 Oligofrenie z řeckého oligophrenia, slabomyslnost. Jedná se o nedostatečný vývoj celé osobnosti člověka, vyznačující se zejména sníženými rozumovými schopnostmi, doprovázenými někdy též tělesnými defekty, mentální retardací. Primární oligofrenie představuje dolní konec variační řady rozumových schopností jedince pohybující se zpravidla v pásmu debility. Je způsobena dědičnými faktory. Sekundární oligofrenie je důsledkem organického poškození mozkové tkáně, přičemž jedinec může být postižen již před početím (ozáření neoplozeného vajíčka nebo spermie), v období vývoje embrya a později plodu (extrémní nedostatek určitých látek, například kyslíku, vitamínů, jodu, změny děložní sliznice, záněty, infekční onemocnění matky), při porodu (mechanické poškození, hypoxie až anoxie = nedostatečné až kritické zásobení tkání kyslíkem) i v dalších obdobích vývoje (úrazy, virová onemocnění). Porušení jednotlivých složek osobnosti nebývá při oligofrenii rovnoměrné. Více bývají postiženy vývojově mladší vrstvy (inteligence, mravní zábrany, sociální citění).

Zdroj: Seznam [online], c2007, poslední revize 29. října 2000 [cit 4. dubna 2007]. Dostupné z: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/77588-oligofrenie>>.

útočiště nejméně tři další děti, což díky náročné péči o chlapce nepřipadalo v úvahu. Chlapec byl diagnostikován jako nevzdělavatelný a jen díky individuálnímu přístupu pěstounů a pozitivnímu vlivu dětského kolektivu se naučil číst a psát. Bohužel nedokáže sám komunikovat.

Dalšími členy domácnosti se po následujících třech letech stali tři sourozenci. Byli to chlapci a dívka kteří byly psychicky těžce poznamenáni surovostí, kterou prošli ve své biologické rodině. S dětmi byly vážné výchovné problémy. Jeden z chlapců byl před přijetím do pěstounské péče půl roku léčen na uzavřeném oddělení psychiatrie kvůli nezvládnutelné agresi. Dnes je vyučen truhlářem a nyní studuje pomaturitní nástavbu. Agrese u něho sice přetrvává, ale má ji pod kontrolou. Pěstouni se o něm se soucitem vyjadřují jako o zákeřném a podlém. Druhý chlapec má naopak sklony k sebepoškozování a je u něho diagnostikována mozková dysfunkce. Dívka je vinou alkoholismu rodičů mentálně postižená. Ve svých patnácti letech zůstává mentálně na úrovni třetí třídy.

Posledními příchozími do rodiny jsou tři sourozenci, kteří jsou rovněž postiženi alkoholismem rodičů. Mezi jejich obtíže patří např. koktavost, nepřiměřeně veliké sebevědomí, tvrdohlavost, snížená inteligence a jedno z dětí bude v dohledné době navíc zbaveno svéprávnosti, neboť trpí chronickou mikrocefalií⁹. Děti s takovýmto postižením se zpravidla nedožívají vysokého věku.

⁹ Mikrocefalie je nemoc vznikající z důvodu patologicky nedostatečného růstu mozku. Mozek je nedostatečně diferencován, závitý jsou nedostatečně vyvinuté a ploché, počet buněk mozkové kůry je menší. Anomálie se stane patrnou v průběhu prvního roku života dítěte, kdy fontanely (vazovité blány spojující lebeční kosti novorozence) se předčasně uzavírají a hlava neroste úměrně.

Zdroj: KNÝŘOVÁ, P. Kvalita života mentálně retardovaných. Brno, 2006. 101 s. Diplomová práce Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně na katedře speciální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

1.6 *Individuální přístup k dětem v rodině*

Velice zajímavý je názor pěstounů na způsob vzdělávání svých svěřených dětí. Jsou přesvědčeni, že základem alespoň elementárního úspěchu je pečlivě individuální přístup ke každému z dětí. S příchodem roku 1998 se v ČR rozběhl experiment s domácí výukou nahrazující klasickou školní. Pěstouni se této příležitosti okamžitě ujali, neboť děti se ve škole jevily jako nadměrně problémové a nebyly schopné se učit. Pomocnou školu v místě bydliště však navštěvovaly i děti z nedalekého dětského domova, jejichž soubytí v jedné třídě společně s osvojenými dětmi nepříznivě ovlivňovalo psychiku osvojených dětí. Především ale ohrožovalo jejich morální vývoj, což byl pro rodiče nejpádňější argument při rozhodování, zda děti vyučovat, nebo nevyučovat doma.

Možná dosti kontroverzní a sporné je i řešení domácí výchovy dětí. Děti jsou v první řadě vedeny ke skromnosti a samostatnosti. Prvním kontroverzním bodem výchovy je fakt, že děti nemají *neomezený* přístup k televizi, různým audio přehrávačům, videu, DVD atd. Absence těchto zařízení je jednak praktická (zjevný nedostatek financí) a jednak záměrná. Děti jsou tím daleko více nuceny k častějšímu kontaktu mezi sebou, komunikaci s pěstouny a přemýšlení. Vzhledem k jejich postižení se tak mohou lépe rozvíjet jejich psychomotorické dovednosti. Více času je věnováno diskusím na různá témata i rozhovorům o vlastních pocitech.

Jelikož se jedná o děti převážně těžce zvladatelné a s různorodými poruchami chování, zavedli pěstouni jakýsi systém deníků, které slouží ke zpětné reflexi.

Děti musejí doma daleko více pomáhat, učit se různým domácím pracím jako vaření, zavařování, sběr a využití bylinek, praní a drobné opravy a práce v řemeslných dílnách. Díky tomu, že i otec (pěstoun) ovládá několik řemeslných

dovedností, je schopen svěřené děti vybavit poměrně dobře do života právě tímto způsobem.

Nezasvěcenému by se mohlo zdát, že mají velice přísný až nepřiměřeně tuhý režim, avšak možná právě to je jediný způsob, jak tyto těžce poznamenané a obtížně zvladatelné děti vychovávat a připravit je na začlenění do normálního života; byť tohoto samozřejmě nikdy nebudou schopné. Takový způsob výchovy jim také kupodivu prokazatelně pomáhá vyrovnat se svými psychickými problémy a následky předchozích zkušeností.

Nikdo k dětem nepřistupuje jako k postiženým neschopným nebo snad méněcenným. Jestliže je nutné slevit z nároků na jejich výkony kvůli postižení, je to vždy činěno tak, aby si těchto *úlev* nebyly děti vědomy. Díky tomu se každý člen domácnosti i přes své případné postižení cítí jako plnohodnotný. V dětském domově by tyto děti mohly být vystavovány výsměchu či ponížení.

1.7 Přístup k dětem v ústavech

Pro srovnání se zamysleme nad komfortem dětí v dětských domovech. V poslední době je celkem obvyklé, že mají možnost rekreace u moře téměř každý rok a ve většině případů rovněž zimní rekreace na horách. Tento fakt je obecně málo známý a pro obecnou veřejnost jistě i dosti šokující. Dále mají děti neomezeně k dispozici televizi, počítač, DVD přehrávač atd. Jejich stravování obvykle zajišťuje vývařovna, která je součástí každého takového zařízení. Možnost naučit se některé domácí práce potřebné do dalšího života bývá přeci jen omezena, nebo spíše znemožněna.

1.8 Závěr případové studie

Oba rodiče (pěstouni) pečují o děti s láskou a tolerancí. Jelikož svěřené děti dobře znají a vědí vše o jejich fyzických ale především mentálních handicapech, jsou přesvědčeni, že je nutné mít tyto děti i po dosažení zletilosti nablízku, neboť hrozí, že díky své agresivní a nebo špatné genetické výbavě by nemohly

v běžném životě obstát a staly by se pro společnost nebezpečnými (násilnosti, krádeže, atd.).

Tím narážíme na jeden ze základních problémů péče dětských domovů. Ta končí dosažením zletilosti (popř. ukončením vzdělávání) dítěte, bez jakéhokoli ohledu na jejich mentální a morální stav a hlavně bez poskytnutí jakéhokoli zázemí či opory, která by chovancům umožnila plynulé včlenění do společnosti. Zážitky z letních dovolených u moře či na horách nejsou tento handicap s to vyvážit.

Dotazník pro bakalářskou práci určený rodinám**Dotazník pro bakalářskou práci**

Tento dotazník je anonymní, slouží čistě pro potřeby vyhotovení bakalářské práce na Fakultě managementu VŠE Praha. Vámi podané údaje nebudou zveřejněny ani jinak zneužity.

Pozn.: uvádějte, prosím, částky za měsíc v Kč, u údajů označených "výdaje" prosíme o odhad

Počet dětí:

celkem: 0 1 2 3 4 5 více než 5

z toho:

vlastních 0 1 2 3 4 5 více než 5

adoptovaných 0 1 2 3 4 5 více než 5

v pěst. péči 0 1 2 3 4 5 více než 5

Čistý měsíční příjem (v Kč):

vlastní příjem (mzdy)

do 7.500,-	7.500,- -	10.000,- -	13.000,- -
☐	10.000,- ☐	13.000,- ☐	16.000,- ☐
16.000,- -	20.000,- -	25.000,- -	30.000,-
20.000,- ☐	25.000,- ☐	30.000,- ☐	40.000,- ☐
40.000,- -	55.000,- -	více než	
55.000,- ☐	65.000,- ☐	65.000,- ☐	

dávky sociální podpory

dary od okolí (svátky, narozeniny, Vánoce)

do 1000,- ☐	1.000,-- 5.000,- ☐	více než 5.000,- ☐
---------------------------------------	--	--

Nejvyšší dosažené vzdělání: (označte křížkem)

Matka ZŠ vyučena SŠ VŠ

Otec ZŠ vyučen SŠ VŠ

Výdaje:

existenční:

druh bydlení: RD vlastní byt družstevní byt pronájem
jiné

výdaje na bydlení

do 3.000,- ☐	3. 000,- - 5.000,- ☐	5.000,- - 8.000,- ☐	více než 8.000,- ☐
--	--	---	--

potravin

do 2.000,- ☐	2.000,- - 3.000,- ☐	3.000,- - 4.000,- ☐	4.000,- - 5.000,- ☐
5.000,- - 7.000,- ☐	více než 7.000,- ☐		

šatstvo

do 500,- ☐	500,- - 1.000,- ☐	1.000,- - 2.500,- ☐	2.500,- - 3.500,- ☐
3.500,- - 5.000,- ☐	více než 5.000,- ☐		

zdravotní péče (léky, brýle, potravinové doplňky)

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR A VE VB

	500,- -	1.000,- -	2.500,- -
do 500,- ☐	1.000,- ☐	2.500,- ☐	3.500,- ☐
3.500,- -	více než		
5.000,- ☐	5.000,- ☐		
vzdělání (školní pomůcky, výdaje na VŠ,...)			
do 1.000,-	1.000,- -	3.000,- -	5.000,- -
☐	3.000,- ☐	5.000,- ☐	8.000,- ☐
více než			
8.000,- ☐			
komunikace (mobilní tel., Internet,...)			
do 500,- ☐	500,- -	1.000,- -	více než
	1.000,- ☐	2.000,- ☐	2.000,- ☐
doprava			
do 500,- ☐	500,- -	1.000,- -	2.500,- -
	1.000,- ☐	2.500,- ☐	3.500,- ☐
3.500,- -	více než		
5.000,- ☐	5.000,- ☐		
volný čas a zábava:			
elektronika			
do 500,- ☐	500,- -	1.000,- -	2.500,- -
	1.000,- ☐	2.500,- ☐	3.500,- ☐
3.500,- -	více než		
5.000,- ☐	5.000,- ☐		

výlety, rekreace, dovolené

do 500,- ☐	500,- - 1.000,- ☐	1.000,- - 2.500,- ☐	2.500,- - 3.500,- ☐
3.500,- -	více než		
5.000,- ☐	5.000,- ☐		

hygienické potřeby a kosmetika

do 500,- ☐	500,- - 1.000,- ☐	1.000,- - 2.500,- ☐	2.500,- - 3.500,- ☐
3.500,- -	více než		
5.000,- ☐	5.000,- ☐		

kapesné pro děti

do 200,- ☐	200,- -350,- ☐	350,- - 500,- ☐	500,- - 750,- ☐
750,- -	více než		
1.000,- ☐	1.000,- ☐		

literatura (časopisy, knihy, noviny)

do 200,- ☐	200,- -350,- ☐	350,- - 500,- ☐	500,- - 750,- ☐
750,- -	více než		
1.000,- ☐	1.000,- ☐		

zájmová činnost (sportovní oddíly, kroužky)

do 200,- ☐	200,- -350,- ☐	350,- - 500,- ☐	500,- - 750,- ☐
-----------------------------------	--	---	---

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR A VE VB

750,- –	více než
1.000,- □	1.000,- □

Dotazník pro bakalářskou práci určený dětským domovům

Dotazník pro bakalářskou práci

Tento dotazník je anonymní, slouží čistě pro potřeby vyhotovení bakalářské práce na Fakultě managementu VŠE Praha. Vámi podané údaje nebudou zveřejněny ani jinak zneužity.

Pozn.: uvádějte, prosím, částky za měsíc v Kč, u údajů označených "výdaje"

prosím o odhad. Děkuji Josef Stejkoza

Počet dětí:

Měsíční příjem celkově:

Měsíční dotace na jednoho chovance:

Výdaje:

Existenční:

výdaje na bydlení:

potraviny:

Šatstvo:

zdravotní péče (léky, brýle, potravinové doplňky):

vzdělání (školní pomůcky, výdaje na VŠ,...):

komunikace (mobilní tel., Internet,...):

doprava:

Volný čas a zábava:

elektronika:

výlety, rekreace, dovolené:

hygienické potřeby a kosmetika:.....

kapesné pro děti:

literatura (časopisy, knihy, noviny):

zájmová činnost (sportovní oddíly, kroužky):

Dotazníky pro žadatele o náhradní rodinnou péči

DOTAZNÍK (část A) pro žadatele o náhradní rodinnou péči

osvojení pěstounská péče poručenství jiné

(ve smyslu zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění)

A. OSOBNÍ ÚDAJE

Jméno a příjmení:rozená/ý :

Datum a místo narození:rodné číslo:

Bydliště:

Státní příslušnost:národnost:stav:

Náboženské vyznání:číslo OP (pasu):

VZDĚLÁNÍ (název školy, vyučení v oboru, odborné zkoušky)

základní

vyučen v oboru

středoškolské

vysokoškolské

jiné odborné zkoušky:

ZAMĚSTNÁNÍ (název zaměstnavatele, Vaše postavení v zaměstnání apod.)

ZÁJMY

Jste členem: zájmové sdružení občanské sdružení sportovní oddíl

politické strany náboženské společnosti jiné:

Práce s dětmi: v minulosti jsem pracoval/a.....

aktivně pracuji

ZDRAVOTNÍ STAV

Trpíte postižením: tělesným smyslovým duševní poruchou

Pokud ano, jedná se o stav: vrozený trvalý dlouhodobý krátkodobý

Nemoci, na které se léčíte :

léčil/a jsem se ze závislosti léčím se ze závislosti

drogové alkoholické hráčské jiné:

Další údaje o Vašem zdravotním stavu (alergie, dlouhodobé užívání léků, apod.):

strana 2 / část A

RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení: rozená:

Datum a místo narození:

Zemřela v roce: příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum a místo narození:

Zemřel v roce: příčina úmrtí:

Sourozenci:

ano ne kolik:kolikátý/á jste v pořadí:

MANŽELSTVÍ

Manžel:

Jméno a příjmení:

Datum a místo narození:rodné č.:

Datum uzavření sňatku:Pořadí manželství:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Rozveden/a: ano ne kolikrát:v roce:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

Děti z předchozích manželství (vztahů): ano ne kolik:

Jste s dětmi v kontaktu: ano ne jak často:

ŽIJE S VAŠÍ RODINOU NĚKDO VE SPOLEČNÉ DOMÁCNOSTI: ano ne

(kdo, proč, jak dlouho jak se účastní Vašeho společného života apod.)

.....

BYTOVÉ POMĚRY

(uveďte, kde žijete, jak velký obýváte byt nebo dům, vybavení bytu, máte-li zahradu, okolí apod.)

.....

Uveďte vlastní vztah k bytu nebo domu, kde žijete:

OSTATNÍ MAJETKOVÉ POMĚRY

.....

FINANČNÍ SITUACE

příjmy pravidelné ve výši: příjmy nepravidelné ve výši:

dávky státní sociální podpory

druh: ve výši:

dávky sociální péče

druh: ve výši:

soudně určená vyživovací povinnost ve výši:

jiná platební povinnost

druh: ve výši:

B. ÚDAJE O DĚTECH

1.

Jméno a příjmení:

Datum narození: současný pobyt:

Bydliště:

dítě je vlastní manžela osvojené v pěstounské péči jinak :

Zdravotní stav:

prodělal/a běžná dětská onemocnění:

Trpí postižením: tělesným smyslovým duševní poruchou

Pokud ano, jedná se o stav: vrozený trvalý dlouhodobý krátkodobý

Dlouhodobě se léčí:

Ostatní údaje:

2.

Jméno a příjmení:

Datum narození: současný pobyt:.....

Bydliště:

dítě je vlastní manžela osvojené v pěstounské péči jinak

Zdravotní stav:

prodělal/a běžná dětská onemocnění:

Trpí postižením: tělesným smyslovým duševní poruchou

Pokud ano, jedná se o stav: vrozený trvalý dlouhodobý krátkodobý

Dlouhodobě se léčí:

Ostatní údaje:

3.

Jméno a příjmení:

Datum narození:současný pobyt:

Bydliště:

dítě je vlastní manžela osvojené v pěstounské péči jinak

Zdravotní stav: prodělal/a běžná dětská onemocnění:

Trpí postižením: tělesným smyslovým duševní poruchou

Pokud ano, jedná se o stav: vrozený trvalý dlouhodobý krátkodobý

Dlouhodobě se léčí:

Ostatní údaje:

Uveďte, zda jste vychovával/a, vychoval/a nějaké dítě, současný styk s tímto dítětem, jeho věk, problémy, které se během výchovy vyskytly, Vaše výchovné poznatky a tendence, uveďte i jiné zkušenosti a poznatky z práce s dětmi:

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedené nepravdivých údajů může mít za následek vyřazení mé žádosti z evidence žadatelů.

Datum:

podpis žadatele:.....

DOTAZNÍK (část B)

pro žadatele o náhradní rodinnou péči

(ve smyslu zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

1. Proč a jak dlouho uvažujete o přijetí dítěte do Vaší péče?.....

2. Hovořili jste s někým o Vašem záměru a jaký měl názor na Vaše rozhodnutí?

s dětmi:

s osobou, která s Vámi žije ve společné domácnosti:

s rodiči / sourozenci:

se širší rodinou:

ostatními:

3. Chcete čekat, než bude vyhledáno dítě podle Vašich představ?

ano ne jak dlouho:proč:

4. Která z následujících možností je pro Vás přijatelnější:

získat dítě co nejdříve, nezáleží na tom, jaké bude

počkat tak dlouho, dokud nebude vyhledáno dítě podle našich představ

5. Chcete osvojení utajit před okolím?

ano ne nevím v žádném případě

6. Kdo zůstane s dítětem po přijetí do rodiny doma?

7. Bude Vám s výchovou dítěte někdo pomáhat ?

ano ne kdo:

8. Přijmete dítě odlišného etnika než je Vaše?

ano ne nevím v žádném případě jakého:

9. Přijmete dítě, u kterého bylo zjištěno:

postižení tělesné ano ne nevím v žádném případě

postižení smyslové ano ne nevím v žádném případě

duševní porucha ano ne nevím v žádném případě

jiné onemocnění ano ne nevím v žádném případě

Jaké onemocnění by Vám nevadilo? léčitelné..... neléčitelné

vzhledové jiné.....

VAŠE PŘEDSTAVY O DÍTĚTI A JEJICH ZDŮVODNĚNÍ

Pohlaví:

Věk:

Vzhled, povaha, původ apod.:

.....
.....
.....

Zdravotní stav (intelekt) dítěte:

.....
.....

Jiné:

.....
.....

Datum:

.....

.....

podpis žadatelky

podpis žadatele

PŘÍLOHY K DOTAZNÍKU:

1. Fotografie žadatelů (ne starší 1/2 roku)
2. Výpis z rejstříku trestů (ne starší 3 měsíců)
3. Potvrzení zaměstnavatele o příjmech (za posledních 6 měsíců, HZ, OSVČ - kopie daňového přiznání)
4. Kopie oddacího listu
5. Lékařská vyšetření (dle požadavku orgánu sociálně-právní ochrany)
6. Další doklady, které si orgán sociálně-právní ochrany vyžádá

DOTAZNÍK (část C)

pro žadatele o náhradní rodinnou péči

- zdravotní anamnéza a vlastní lékařské vyšetření

(ve smyslu zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

Jméno a příjmení:.....rozná/y.....

Datum a místo narození:rodné číslo:.....

Bydliště:.....

Rodinný stav: manželství (I. II. III.):

ANAMNÉZA (vyplní žadatel o NRP)

Rodinná:

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?:

ne ano jaké:.....

Osobní:

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a?:

.....

Byl/a jste pro somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění někdy v nemocnici?: ne ano kdy:.....

pro jaké onemocnění.....

Byl/a jste pro duševní onemocnění někdy v nemocnici?:

ne ano

pro jaké onemocnění:.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

ne ano kdy:

jaký:

Zůstaly Vám po něm následky?:

ne ano jaké:.....

Nynější onemocnění:

Léčíte se v současné době pro nějaké somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění?: ne ano

pro jaké onemocnění :

Léčíte se v současné době pro nějaké duševní onemocnění?:

ne ano

pro jaké onemocnění :

Docházíte pravidelně k praktickému lékaři?:

ne ano jak často:

proč:

Docházíte pravidelně k odbornému lékaři?:

ne ano jak často: odbornost:

proč:

Užíváte trvale léky?:

ne ano jaké (vyjmenujte):

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení?:

ne ano jaké (vyjmenujte):

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

ne ano jaký: odkdy:

Cítíte se zdrav/a?:

ne ano

jaké máte obtíže:

Prohlašuji, že jsem uvedl/a pravdivé informace.

Datum:

podpis žadatel/ky

VLASTNÍ LÉKAŘSKÉ VYŠETŘENÍ (vyplní registrující praktický lékař pro dospělé)

Anamnéza:

rodinná:.....

osobní:.....

sociální:.....

Objektivní vyšetření:

Orientace:

Kontakt:.....

Sluch:.....

Zrak:.....

Chůze a stoj:.....

Pohyblivost:.....

Hlava:.....

Krk:.....

Hrudník:.....

Břicho:.....

Páteř:.....

Končetiny - horní:.....

Končetiny - dolní:

Diagnostický souhrn:

.....

Současná terapie:

.....

Přiložené odborné nálezy:

.....

Datum:

razítko a podpis lékaře

***Dotazníky pro žadatele pro zařazení do evidence
žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny***

ŽÁDOST

**o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny**

(ve smyslu zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

Žadatelka:

Jméno a příjmení:rozená/ý.....

Datum a místo narození:rodné číslo:.....

Bydliště:.....Číslo OP (pasu):

Žadatel:

Jméno a příjmení:rozená/ý :

Datum a místo narození:rodné číslo:

Bydliště:.....Číslo OP (pasu):.....

Žádám/e o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny podle § 21 odst. 3 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

Pokud Krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 12 kalendářních měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů bude tato žádost postoupena Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR za účelem jejího zařazení do evidence MPSV ČR. Pokud ministerstvo nezprostředkuje osvojení do 6 kalendářních měsíců, souhlasím / nesouhlasím s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem jejího zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině.

Souhlasím s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující osvojení je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje, zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, a dále je oprávněn kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci, která je o mně jako žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče vedena.

Souhlasím také s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, pokud mi to bude orgánem sociálně-právní ochrany zprostředkující NRP uloženo.

Dále souhlasím s odborným posuzováním pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče dle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 b., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění posuzování charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu), které provede Krajský úřad nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR podle § 27 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

**Dotazníky pro žadatele pro zařazení do evidence
žadatelů vhodných stát se pěstouny**

ŽÁDOST

o zařazení do evidence žadatelů

Žadatelka:

Jméno a příjmení:rozená/ý :

Datum a místo narození:rodné číslo:

Bydliště:.....

Číslo OP (pasu):

a

Žadatel:

Jméno a příjmení:rozená/ý :

Datum a místo narození:rodné číslo:

Bydliště:

Číslo OP (pasu):

Žádám/e o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny podle § 21 odst. 3 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

Žádám pouze o zprostředkování pěstounské péče.

Souhlasím s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující osvojení je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje, zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, a dále je oprávněn kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci, která je o mně jako žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče vedena.

Souhlasím také s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, pokud mi to bude orgánem sociálně-právní ochrany zprostředkující NRP uloženo.

Dále souhlasím s odborným posuzováním pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče dle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 b., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění posuzování (charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu), které provede Krajský úřad nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR podle § 27 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

V dne